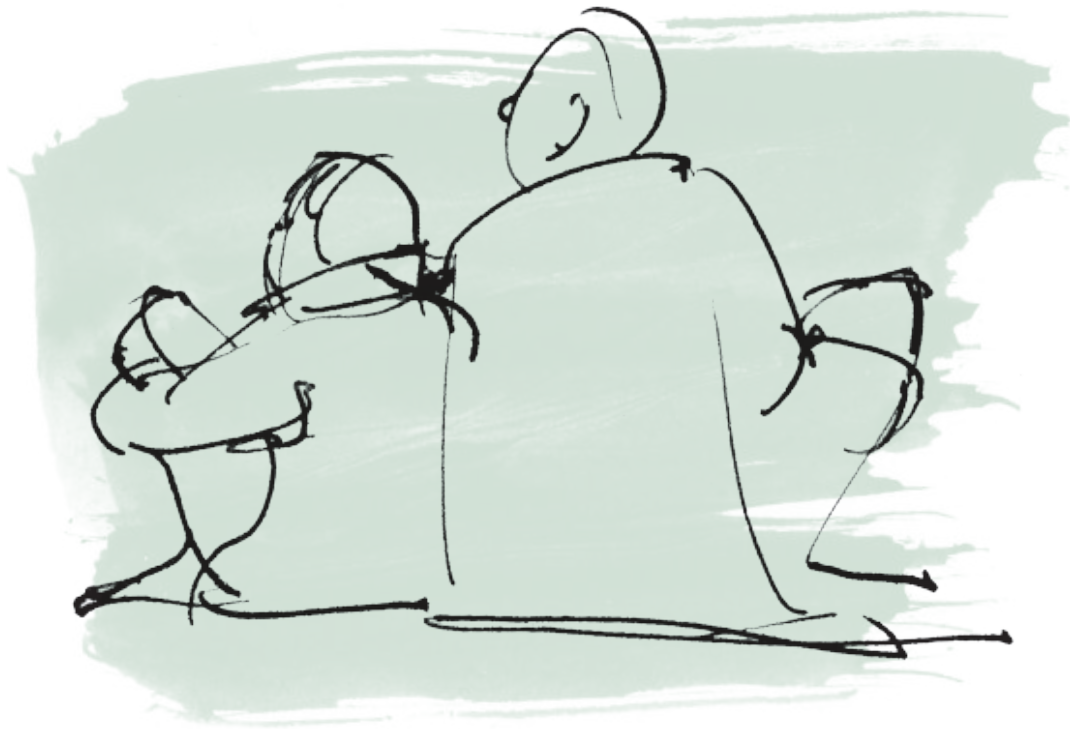

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

EFTER BARNFÖRHÖRET

– en modell för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel.

Hans Elfström, Åsa Landberg och Gerd Olofsson

INNEHÅLL

Inledning	4
Intervju med Carl Göran Svedin	5
Faktabakgrund.....	6
Hembesök efter polisförhör som arbetsmodell	11
Intervju med Gerd Olofsson.....	13
Intervju med Hans Elfström	14
Arbetsmodellen	15
Informationsmötet med föräldrarna	16
Hembesöket	20
Uppföljning.....	24
Barnhus Linköping – uppföljande informationsmöte.....	28
Stiftelsen Allmänna Barnhusets övriga projekt på området.....	30
Bilaga	32
Litteratur.....	35

FÖRORD

Den arbetsmodell med hembesök efter barnförhör som du nu håller i din hand har ett tydligt rättighetsperspektiv. Samhället har ett ansvar att skydda barn från all form av fysiskt och psykiskt våld enligt Barnkonventionens artikel 19. Alla barn, inklusive de barn som är brottsoffer, har rätt att bli bemötta utifrån barnets bästa enligt Barnkonventionens artikel 3. De har också rätt att komma till tals och att få information enligt Barnkonventionens artikel 12.

Barnrättskommittén kritiserade Sverige år 2015 för att barn som utsätts för övergrepp och vanvård ofta har svårt att få tillgång till rehabiliteringstjänster och psykiatrisk vård, framförallt på grund av den bristande tydligheten om vårdkedjan i stora delar av landet. Att barn får tillgång till rehabilitering och återanpassning efter att ha utsatts för misshandel eller sexuella övergrepp är en rättighet i sig enligt Barnkonventionens artikel 39. Dessutom kan rehabilitering vara ett sätt att förebygga ytterligare våld mot barn.

I denna arbetsmodell arbetar socialtjänsten mot flera olika mål:

- Barn får information om rätten att skyddas mot våld.
- Föräldrar får information om hur negativt våld mot barn är och om alternativa uppfostringsmetoder.
- Föräldrar och barn får information om möjligheten till stöd och behandling och kan vid behov slussas vidare till lämpliga stöd- eller behandlingsinsatser.
- Barn får komma till tals. De får utrymme att beskriva sin upplevelse av situationen, ställa frågor och säga sin mening.
- De barn som har behov av mer stöd eller behandling kan uppmärksammas och slussas vidare direkt.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset arbetar med att ge stöd till forskning och driva egna metodutvecklingsprojekt. Barn som är utsatta för våld och/eller sexuella övergrepp är ett område som vi arbetar med. Vi vill att det ska bli en verklig förändring för barn genom:

Att barn får information om att våld aldrig är okej.

Att vuxna får kunskap om barn som utsätts för våld i nära relationer.

Att vuxna vågar se och agera.

Att samhället erbjuder stöd och behandling till barn och föräldrar.

Idag går de allra flesta barn hem ensamma efter barnförhör trots att det finns misstanke om att föräldrarna är de som gjort dem illa. När barn har tagit mod till sig att berätta om våld är det viktigt att både barn och föräldrar får stöd i avslöjandet. Vi från Stiftelsen Allmänna Barnhuset hoppas att den här skriften kan ge mod och kraft till beslutsfattare att satsa på utveckling för att säkerställa barnets rättigheter, så att socialtjänsten får möjlighet att utveckla stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel.

Cecilia Sjölander

INLEDNING

Den gyllene regel som bör tillämpas i alla mål rörande barn (som brottsoffer) är att barnet oavsett rättsutfall ska befinna sig i ett bättre läge när processen avslutas än när den inleddes.¹

När barn misstänks vara utsatta för våld eller övergrepp inom familjen är de beroende av att andra vuxna uppmärksammar och skyddar dem. Om samhället griper in och hör ett barn om brott som föräldrarna misstänks för är det ett stort ingrepp i familjen och det för med sig ett ansvar.

Barn vill ha hjälp så att våldet tar slut men de har sällan förstått på vilket sätt polis och socialtjänst arbetar och vad följderna blir om de berättar om barnmisshandel som de utsatts för i hemmet. Det är åklagaren som beslutar om att barn ska hämtas till förhör, och åklagaren ansvarar även för att informera föräldrarna om att så skett. Men det är socialtjänstens ansvar att se till att barn får det skydd och det stöd de har rätt till efter förhöret.

En första anmälan om misstänkt barnmisshandel i hemmet kan komma antingen till polis eller till socialtjänst. Polis har skyldighet att anmäla till socialtjänsten och socialtjänsten anmäler som regel misstänkt barnmisshandel till polisen, även om det kan finnas undantag. Det innebär att bägge myndigheterna blandas in och att parallella utredningar startar.

När myndigheterna griper in måste de fullfölja. Det är inte ansvarsfullt att lämna barnet ensamt med konsekvenserna. Idag lämnas många barn helt ensamma efter ett polisförhör. Det händer att barn lämnas på förskola eller skola och sedan ensamma möter föräldrarna som kan vara både upprörda och arga över att barnet pratat med polisen.²

Det finns kommuner i landet som tar ansvar för vad som händer med de barn som åker hem efter polisförhör. Ett exempel är den arbetsmodell som Hans Elfström och Gerd Olofsson har utarbetat. De erbjuder genom socialtjänsten hembesök samma dag som barnförhöret ägt rum. De har prövat ut den under cirka niohundra hembesök via Barnahus i Huddinge och Södertälje. Arbetsmodellen är ännu inte vetenskapligt utvärderad. I socialt arbete finns inte vetenskaplig kunskap om effekterna av alla åtgärder som används. Det gäller även för effekterna av stöd och information efter misstanke om barnmisshandel. Ett första steg för att kunna utvärdera och bedöma en modells effektivitet är att beskriva den. När modellen är definierad kan den också på sikt utvärderas.

I den här skriften beskriver vi arbetsmodellen med hembesök efter barnförhör och även mer översiktligt hur Linköpings Barnahus arbetar med att bjuda in föräldrar till informationsmöten, ett arbetssätt som kan komplettera hembesöken.

Förhoppningen med arbetsmodellen hembesök är att bidra till att barn skyddas från våld, att deras relationer till föräldrarna förbättras och att de får så bra förutsättningar som möjligt att återhämta sig från våld de redan utsatts för.

1. Diesen, 2003 2. Landberg & Svedin, 2013

INTERVJU MED

CARL GÖRAN SVEDIN

Professor i barn- och ungdomspsykiatri, Linköpings universitet

När insåg du hur lite stöd barn får efter att ha genomgått ett barnförhör på grund av misstankar om att de utsatts för misshandel?

– I samband med utredningen "Inuti ett Barnahus" 2013 så blev det tydligt att det på två områden ofta fanns oroande brister. Det första området gällde det otydliga och oftast bristfälliga stöd som barnen fick efter ett barnförhör på Barnahus. Många Barnahus/socialtjänster saknade rutiner och kunde inte redogöra för vad som hände när ett barn kom hem till familjen efter ett förhör. Mötte de föräldrarna ensamma eller hade de stöd av någon vuxen? Det som var självklart, att inget barn ska behöva vara ensam i att möta en eventuell ledsen, upprörd eller arg förälder, var inte självklart!

– Den andra stora bristen var att det ofta inte heller fanns vare sig rutiner för bedömning av behovet av stöd eller längre tids behandling eller ett erbjudande om detta stöd eller behandling. På många Barnahus saknades rutiner och föräldrar och barn i kris hänvisades att själva söka BUP.

Vad kan det innebära för ett barn att gå hem ensam efter ett barnförhör när föräldrarna är misstänkta för barnmisshandel?

– Det kan bidra till det som man brukar kalla sekundär traumatisering, det vill säga att våra metoder i samband med utredning snarare försvårar för barnet än hjälper. Barnet riskerar att gå hem med osäkerhet, rädsla för att de berättat något som gör föräldrarna arga. De kan vara rädda för föräldrars ilska, rädda för att bli bestraffade. Detta kan leda till att barnet påverkas och inte vill prata vid ett kompletterande förhör om det skulle behövas.

Vad är till hjälp för ett barn då barnmisshandel kommit upp?

– Inledningsvis en klar och tydlig information till barnet om vad som kommer att ske. Ett vänligt och trygghetsskapande bemötande. Trygga vuxna som

kan stödja barnet och utan ledande frågor försöka få barnet att berätta vad som hänt. Stöd efteråt och behandling för eventuella psykologiska problem.

Den arbetsmodell vi beskriver är inte utvärderad. Kan man använda den ändå?

– I brist på etablerade och utvärderade metoder har vi skyldighet att utifrån annan kunskap om barns och föräldrars behov utveckla metoder för att på bästa sätt bemöta barn och föräldrar. Denna, på beprövad erfarenhet och kunskap baserade "best practice", kan sedan utvärderas utifrån olika parametrar såsom grad av sekundär traumatisering, barns och föräldrars upplevelser av modellen och bemötande.

Det finns kommuner som tycker att hembesök efter barnförhör är en bra metod, men som säger att de inte har råd. Vad tycker du om det?

– Sverige är glädjande nog på väg att införliva barnkonventionen i den svenska lagstiftningen. Detta innebär bland annat att vi på ett tydligare sätt kan värdera om vi följer konventionens olika krav då det gäller barns rättigheter och med andra ord vuxnas skyldigheter, i dessa ärenden ofta samhällets skyldigheter gentemot barn. Detta innebär en skyldighet att skydda barnet mot fysiskt eller psykiskt våld (artikel 19), att barn som blivit offer för vanvård, utnyttjande, försummelse eller annan omänsklig behandling har rätt till rehabilitering och social återanpassning, det vill säga stöd och behandling (artikel 39) och inte minst ska alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga sektorn eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, sätta barns bästa i främsta rummet (Art 3 CRC). Det innebär att det är humanistiskt oförsvarbart och oförenligt med Barnkonventionen att låta barn gå hem utan vuxenstöd efter ett barnförhör. Hur detta stöd utformas kan ske på olika sätt men "best practice" ska vara vägledande och inte kommunens budget! ■

För den som är väl förtrogen med området barnmisshandel rekommenderar vi att gå direkt vidare till avsnittet om arbetsmodellen på sidan 15.

FAKTABAKGRUND

Våldsbrott mot barn i Sverige

Varje år anmäls många tusen våldsbrott mot barn i Sverige, men långtifrån alla brott mot barn polisanmäls. Mörkertalen när det gäller våld mot barn är stora, det finns betydligt mindre forskning som handlar om i vilken utsträckning, och hur barn berättar om fysisk misshandel, psykisk misshandel eller vanvård än forskning om hur barn berättar om sexuella övergrepp under barndomen. I en studie³ hade 52 procent av de tonåringar som utsatts för allvarlig barnmisshandel berättat om det för någon, oftast för en jämnårig. 18 procent hade berättat för en förälder eller en nära släkting och 11 procent hade berättat för professionella inom skola, socialtjänst eller rättsväsende.

Två stora svenska kartläggningar av förekomst om fysisk barnmisshandel har genomförts där skolelever anonymt fått svara på enkäter. 14 till 15 procent av de tillfrågade eleverna uppger att de blivit slagna av en vuxen hemma.⁴ Fem till tio procent av eleverna uppger att en vuxen i familjen misshandlat en annan vuxen en eller två gånger och två procent anger att det hänt flera gånger. Våld mot en vuxen i familjen är en mycket stark riskfaktor för misshandel av barnen.

I en stor enkätstudie har forskare undersökt förekomsten av sexuella övergrepp bland svenska tonåringar.⁵ Drygt var femte elev (21 %) hade erfarenhet av någon form av övergrepp under uppväxten. Det var ungefär tre gånger så vanligt att tjejerna hade erfarenheter av sexuella övergrepp (29 %) än att killarna hade det (10 %). Av de elever som utsatts för sexuella övergrepp var det mindre än var tionde (9,2 %) som uppgav att övergreppen var anmälda till polisen. Än färre elever, knappt var tjugonde (4,4 %), kände till att de övergrepp de utsatts för anmäls till socialtjänsten.

Det vanligaste hindret för att berätta är enligt en svensk studie brist på förtroende eller för myndigheter.⁶ En del tonåringar beskrev att de var

rädda för att professionella skulle föra uppgifterna vidare. Andra skäl att inte berätta var lojalitet med föräldrarna, rädsla att inte bli tagen på allvar eller att inte bli trodd. Flera tonåringar som haft kontakt med myndigheter beskrev ett bristande barnperspektiv hos socialtjänsten. Andra beskrev positiva erfarenheter av stöd, oftast från skolkuratorer.

Få av de polisanmälningar som görs angående brott mot barn leder till lagföring. Enligt Rädda Barnen⁷ ledde endast 26 procent av alla brottsmisstankar gällande vålds- och sexualbrott samt rån mot barn till åtal under 2015. Ytterligare två procent av brottsmisstankar har lagförts genom åtalsunderlåtelse eller strafföreläggande.

Barnahus

Barnahusmodellen kom ursprungligen från USA där ett första Childrens Advocacy Center startades 1985 i Huntsville Alabama. Modellen uppstod som en reaktion mot att barn som misstänkts vara utsatta för sexuella övergrepp för mycket illa under utredningarna. Det första Barnahuset i Europa startade på Island 1998 och det kom att bli modell för de svenska Barnahusen. Det första Barnahuset i Sverige startade 2005. Sedan dess har det skett en snabb utveckling och 2013 fanns det 28 Barnahus till vilka 164 av Sveriges 290 kommuner är knutna. Det innebär att de flesta barn som misstänks ha varit utsatta för brott i Sverige utreds på ett Barnahus.⁸ 2017 fanns det cirka trettio Barnahus i landet.

I Sverige vidgades målgruppen för Barnahus till att gälla barn som misstänks vara utsatta för ett allvarligt brott, som är riktat mot den unges liv, hälsa, frihet eller frid. Det kan jämföras med Barnahus Island som från början enbart tog emot barn som misstänktes vara utsatta för sexuella övergrepp. Flera av de svenska Barnahusen kom också att inkludera barn som bevittnat våld mot en anhörig i sin målgrupp.⁹

3. Jernbro, Otterman, Tindberg, Lucas & Jansson (2015) 4. Jansson, Jernbro & Långberg, 2011 5. Svedin et al. (2015) 6. Jernbro et al. (2015) 7. (2016) 8. Landberg & Svedin, 2013 9. Landberg & Svedin, 2013

Så här beskrev de ansvariga myndigheterna den svenska varianten av Barnahus i sin redovisning till regeringen 2008:

Den svenska varianten av Barnahus kan i stort beskrivas på följande sätt. I Barnahuset samråder och samverkar socialtjänst, polis, åklagare, rättsmedicin, barnmedicin och barn- och ungdomspsykiatri (BUP), framförallt i det inledande skedet av förundersökningen och den sociala utredningen.

Socialtjänsten har som regel en samordnande roll och en eller flera socionomer har sin arbetsplats i lokalen. På ett av Barnahuset finns även poliser i den fasta bemanningen och på andra kontinuerlig tillgång till barnpsykiatrisk kompetens. Vid samrådsmöten, och i brådskande fall per telefon, konsulterar yrkesföreträdarna varandra, planerar och fördelar uppgifter. Om en förundersökning inleds genomförs förhöret med barnet i Barnahus. De professionella som behöver höra barnets berättelse kan följa förhöret via video i ett angränsande rum. Det finns även rum för läkarundersökning och samtal. Det eftersträvas att rättsläkare och barnläkare samarbetar vid läkarundersökning, som begärs av polis eller åklagare. Socialtjänsten eller BUP svarar för krisstöd till barnet.¹⁰

Rikspolisstyrelsen har i samverkan med Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen tagit fram riktlinjer för samverkan kring barn som utsatts för brott på uppdrag av regeringen.¹¹ De nationella riktlinjerna riktar sig till myndighets-, kommun- och landstingsledningarna i landet, samt till styrgrupper och praktiker. I uppdraget har myndigheterna enats om vilka kriterier som ska uppfyllas för att samverkan i gemensamma lokaler ska få kallas för Barnahus.

Efter förhör på Barnahus

När en vårdnadshavare är misstänkt för brott (eller när det kan befaras att en vårdnadshavare på grund av sitt förhållande till den som kan misstänkas för brottet inte kommer att ta till vara barnets rätt i brottsutredningen) utser tingsrätten en särskild företrädare, oftast en jurist. Den särskilda företrädaren övertar vårdnadshavarens beslutanderätt vad gäller förhör och rättsmedicinsk undersökning och har bland annat befogenhet att hämta barnet till förhör utan att vårdnadshavarna underrättas i förväg.

Den särskilda företrädaren är oftast en helt främmande person för barnet. För att det ska bli en acceptabel och något så när trygg situation krävs att någon som barnet känner och litar på finns med vid hämtning och förhör. En sådan trygghetsperson är oftast någon som arbetar på skola eller förskola, till exempel en lärare, förskollärare, kurator eller fritidspedagog.

Trygghetspersonen har inte någon skyldighet att ställa upp och följa med till Barnahuset men gör det ofta som en del av sitt jobb att för barnets skull. Det innebär förvånansvärt sällan något problem att få personal från skola eller förskola att ställa upp som trygghetsperson. Trygghetspersonen väntar när barnet förhörs och kan också följa barnet tillbaka till skolan eller förskolan igen.

Efter barnförhör och eventuell medicinsk undersökning ska barnet lämna Barnahuset. I undantagsfall placeras barn utanför hemmet, men det vanligaste är att barnet ska hem till en av eller bägge föräldrarna, även om de är misstänkta för brott. Det är då av största vikt att det sker så att barnet är så tryggt som möjligt och att barn och föräldrar är informerade om den fortsatta planeringen.

10. Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen & Åklagarmyndigheten, 2008, s 9 11. Rikspolisstyrelsen, 2009

I en kvalitetssäkring av landets Barnahus bedömdes att ungefär hälften av de 23 granskade Barnahusen hade tydliga och konsekventa rutiner för att hämta barn och för hur samverkan går till i samband med hämtning.⁴

På flera Barnahus var det alltid socialtjänsten som hämtade barnet på förskola eller skola (formellt på uppdrag av den särskilde företrädaren). Den särskilde företrädaren mötte upp på Barnahuset. Ibland hade hen ett kort möte med barnet innan förhöret, ibland saknades rutiner för det. Det hände att den särskilda företrädaren varken hälsade på eller pratade med barnet. På andra Barnahus var det en självklarhet att den särskilda företrädaren hämtade barnet. Det innebar att de hade tid tillsammans innan förhöret. Barnet kunde få information och den särskilde företrädaren hade möjlighet att göra en bedömning av om det var lämpligt att höra eller läkarundersöka barnet.

Några Barnahus hade en tydlig struktur med ett eftermöte där åklagaren ger besked om den fortsatta gången i ärendet och arbetsuppgifter vad gäller att informera föräldrar och barn fördelas. På några Barnahus tolkar åklagaren förundersökningssekretessen som att de inte kan meddela socialtjänsten om nästa steg – något som kraftigt försvårar möjligheten att göra en skyddsbedömning.

De största bristerna fanns vad gäller återlämning av barnet. På några Barnahus fanns rutiner som sa att barnet aldrig får möta en misstänkt förälder ensam efter ett förhör. Socialtjänst fanns alltid med och hade dessutom ett möte med föräldrarna innan de återförenades med barnet. I kvalitetsgranskningen uppmärksammades just arbetsmodellen med hembesök efter barnförhör som ett positivt exempel. Familjebehandlare kunde sättas in direkt och gå hem till familjen samma dag.

På andra Barnahus var rutinen att barn åkte tillbaka till skola eller förskola efter förhör och sedan hämtades eller gick hem som vanligt. Socialtjänsten försökte prata med föräldrarna på telefon innan de mötte sitt barn, men det var inte säkert att det lyckades.

På flera Barnahus berättade personalen att det hände att barnen mötte sina föräldrar själva

efter ett förhör. Föräldrarna hade fått besked av polisen att deras barn hade förhörts. När det var så var polisen ofta oroade över hur det skulle gå för barnet hemma. Även rutinerna för vem som informerade barnet efter förhöret brast ibland. Det innebar att flera personer kunde informera barnet om samma sak eller att ingen alls gjorde det. Slutsatsen av kvalitetsgranskningen var att socialtjänstens arbete med att informera och trygga barn efter förhör när föräldrarna är misstänkta måste utvecklas.

När polis och åklagare inte hinner med

Vid misstanke om att ett barn utsatts för brott ska förundersökningen bedrivas särskilt skyndsamt om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader (2 § första stycket i Förundersökningskungörelsen).

Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och senast inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Såväl Rikspolisstyrelsen som Åklagarmyndigheten rekommenderar att ett första barnförhör hålls senast inom två veckor efter det att en förundersökning inletts.

Enligt Rädda Barnen (2016) varierar polis och åklagares handläggningstider stort över landet. Åklagarkammaren i Jönköping klarade av den lagstadgade tidsfristen och utredde inom 90 dagar i 89 procent av ärendena, medan Åklagarkammaren i Örebro enbart klarade av 55 procent av att utreda brottsmisstankarna i tid.

En skyndsam handläggning och förhör av barn och misstänkt samma dag (när de bor ihop) är en förutsättning för att samverkan i Barnahus ska fungera bra.

LISA HAR BERÄTTAT i skolan att pappa slår henne hemma. Skolan anmäler till socialtjänst som i sin tur polisanmäler. Några dagar senare hämtas Lisa i skolan. Lisa och hennes lärare åker tillsammans med en särskild företrädare till Barnhuset. En polis förhör Lisa. Läraren sitter i väntrummet.

I ett medhörningsrum sitter ytterligare en polis, åklagare, särskild företrädare, socialtjänst och en psykolog från BUP och följer förhöret. Lisa berättar om flera misshandelstillfällen, bland annat har hon blivit slagen med ett bälte på ryggen. Lisa berättar att mamma också blir slagen av pappa och att hon försöker hindra pappa att slå Lisa.

Åklagaren ger genast polisen direktiv att hämta in pappan till förhör och att även mamma ska höras som vittne. Åklagaren fattar också beslut om att den rättsmedicinska utredning som redan förberetts ska äga rum.¹²

Det är svårt att få till fungerande rutiner för återlämning av barnet när handläggningstiderna är för långa. På de Barnahus där väntetiderna är som längst kan man sällan sätta ut tider för barnförhör under samrådet. Det innebär att socialtjänsten måste inleda sin utredning, och prata med barnen och föräldrarna. Resultatet kan bli att de känner sig bakbundna för att de inte upplever att de kan berätta om polisanmälan. De är också rädda att deras utredning ska sabotera förundersökningen. Ibland har de redan hunnit avsluta sin utredning när polisen kallar barnet till förhör. Då saknas ofta socialtjänsten i medhörning.

TIM HAR BERÄTTAT i skolan att han blir slagen hemma. Han hämtas av särskild företrädare och hörs av polisen. Efteråt ringer polisen hem och berättar för föräldrarna att Tim varit på förhör. Även socialtjänsten pratar kort med föräldrarna och bokar in en tid senare i veckan. De uppmanar föräldrarna att inte pressa eller fråga Tim. Tim åker tillbaka till skolan och går hem som vanligt. Först efter två månader kallas föräldrarna till förhör.¹³

När polisen lyckas prioritera att höra barn inom två veckor men inte kan höra misstänkta föräldrar i anslutning till det uppstår problem. Föräldrarna meddelas att barnet varit på förhör men inte varför. De får ofta rådet att inte prata med sitt barn. Det innebär förutom påfrestningarna på barn och föräldrar att socialtjänstens arbete försvåras. De ska utreda barnets behov men kan inte tala öppet med föräldrarna. De är ofta upprörda och oroliga och personalen upplever att föräldrarna sluter sig och inte vill släppa in socialtjänsten.

Stöd till brottsoffer

Socialtjänstlagen slår fast att socialtjänsten har ett ansvar för att verka för att den som utsatts för brott och dess närstående får stöd och hjälp.¹⁴ Socialnämnden ska efter en individuell bedömning bevilja behövt bistånd till brottsoffer och deras närstående.¹⁵ Närstående är någon som den brottsutsatta har en nära och förtroendefull relation till, exempelvis makar, sambor, partner, föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Det finns inga begränsningar vad gäller brottstyp.¹⁶

Brottsoffer ska erbjudas:

- Ett gott bemötande.
- Akut krisstöd för barn (i öppen verksamhet, via bistånd eller genom remittering).
- Akut krisstöd för närstående (i öppen verksamhet, via bistånd eller genom remittering).
- Relevant information om vilket stöd de kan få från såväl socialtjänsten som andra aktörer.
- Hjälp vid kontakt med andra myndigheter.
- Förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer.

Enligt Socialstyrelsen är det socialtjänstens ansvar att bidra till att brottsutsatta och deras närstående får det stöd och den hjälp de behöver, antingen genom socialtjänsten eller genom annan organisation.

Den verksamhet som frivilligorganisationer som kvinnojourer och brottsofferjourer bedriver är ett viktigt komplement till socialtjänsten. Men frivilligorganisationernas arbete fråntar inte socialtjänstens dess ansvar. Det är lämpligt att stödet till brottsutsatta och närstående samordnas så att den enskilde inte behöver ha kontakt med fler tjänstemän än nödvändigt.¹⁷

I kriterierna för de svenska Barnhusen slås fast att barn vid behov omgående ska erbjudas kris- och behandlingsinsatser.¹⁸ Kris och behandlingsinsatser måste alltid ske med vårdnadshavares godkännande om inte barnet uppnått tillräcklig ålder och mognad för att själv bestämma. Det är viktigt att det görs en individuell bedömning av barnets behov av personal med adekvat utbildning. Barn och föräldrar måste tillfrågas om hur behovet ser ut. Det innebär att det bör finnas en beredskap för att erbjuda alla barn krisstöd. När behandlingspersonal (från BUP eller Barnhuset) finns med i medhörning finns en reell chans att bedöma fortsatt utrednings- eller behandlingsbehov. Krisstöd och behandling kan antingen ske på Barnhuset eller på annan plats, delvis beroende på hur långa avstånd det är i upptagningsområdet.

Rapporten Inuti ett Barnhus¹⁹ visade att tillgången till psykisk hälsovård för barnen och deras familjer hade stora brister på många håll i landet. I 74 procent av verksamheterna fanns i praktiken mer eller mindre stora begränsningar vad gäller den faktiska tillgången till psykisk hälsovård efter polisanmälan om våld eller övergrepp. Barn och familjer blev utan vård på grund av att de inte passade i vårdgivarnas målgrupp eller på grund av att övergången till behandling var krånglig och krävande. Endast 26 procent av verksamheterna slussade omgående vidare Barnhusets klienter till behandling när behovet fanns. Övergången var då enkel, utan remissförfaranden eller väntetider, precis så som det är tänkt att fungera.

Gävleborg har kartlagt det stöd barn som varit på Barnhuset får av samhället på längre sikt.²⁰ I kartläggningen följdes 134 barn upp i socialtjänstens dokumentation. Intervjuer genomfördes också med företrädare för länets BUP-verksamhet och andra nyckelpersoner i barnhussamarbetet.

Kartläggningen visade att det inte fanns några enhetliga rutiner bland kommunerna i länet för hämtning och lämning av barn i samband med förhör på Barnhuset.

- 26 av barnen hade placerats, oftast i familjehem.
- I drygt hälften av de ärenden som följdes upp inom socialtjänsten hade det förekommit någon form av insatser. De vanligast förekommande insatserna visade sig vara råd och stödsamtal samt familjebehandling utan fokus på våld eller sexuella övergrepp.
- Det fanns få specialiserade insatser inom socialtjänsten för barn med inriktningen att bearbeta upplevelser av våld eller sexuella övergrepp. Intervjuerna med företrädare för länets BUP-verksamhet gav en entydig bild av att BUP i liten utsträckning arbetar med problematik som är relaterad till att barn varit utsatta för våld eller sexuella övergrepp.

Hembesök efter polisförhör som arbetsmodell

Hur det startade

Det är av flera skäl viktigt att komma in tidigt efter det att barnet varit på polisförhör. I den akuta krisen är det lättare att motivera föräldrar till förändring och till fortsatta insatser än när lite tid har gått. Barn och föräldrar får information direkt, något som kan förebygga att barn far illa. Genom att behandlarna kommer hem får även syskon tillgång till information om vad som händer i familjen.

Sedan 2011 har Gerd Olofsson och Hans Elfström arbetat med hembesök som arbetsmetod i familjer där barn varit på polisförhör på grund av att de misstänks vara utsatta för brott av en familjemedlem. De hade i april 2017 genomfört cirka niohundra hembesök. De utvecklade sin arbetsmodell i Huddinge kommun, men arbetar nu i Södertälje. Både i Huddinge och i Södertälje har de haft ett tätt samarbete med det lokala Barnhuset. Åsa Landberg är legitimerad psykolog och legitimerad terapeut och har varit deras handledare sedan 2013.

Röster från barn och föräldrar

Under februari 2016 till februari 2017 fick barn och föräldrar som tagit del av modellen svara på en enkät. Både barn och vuxna hade möjlighet att skriva kommentarer till frågorna. Svarsfrekvensen var låg, vilket gör att det inte går att generalisera

utifrån svaren. Men av de 49 barn som svarade tyckte de flesta (82 %) att samtalen hade hjälpt deras familj, ett barn tyckte inte att samtalen hade hjälpt familjen (övriga svarade vet inte, eller avstod från att svara på frågan). *Det är klart, alla barn har ju rättighet till det. Det är bra för en att få prata med någon*, skriver ett barn.

De flesta barn som svarat tyckte det var bra, eller både bra och dåligt med hembesök. Men sex barn (14 %) tyckte inte att det var bra. Deras kommentarer tyder på att det ibland var hela situationen som inte var bra. *Inte bra att man slår mig*, skriver ett barn om hembesöket. *Jag var ledsen då*, skriver ett annat. Ytterligare ett barn oroade sig för sin pappa: *Dåligt vad som hade hänt med pappa. Var rädd vad som skulle hända pappa*.

På frågan om hur det varit att prata om våldet svarar 19 barn att det varit bra, 14 att det varit både bra och dåligt och tio barn att det inte var bra (sex barn svarade inte). Kommentarer ger återigen ledtrådar till varför barn svarat att det inte var bra att prata om våld. Det kan handla om att bli ledsen eller orolig, och det finns barn som helt enkelt tyckte att det var dåligt. Ett barn skriver: *Jobbigt men det blev bra på slutet. Kändes inte bra, men var bra*, skriver ett annat. Så även om samtalen oftast varit till hjälp kan de vara svåra att gå igenom för barn.

Av de 44 vuxna som svarat på enkäten tyckte de allra flesta (95 %) att samtalen hjälpt deras familj, två avstod från att svara på frågan (5 %). *Det gör stor skillnad att Barnhuset finns nu. När vi gick igenom polisförhör för ca 4 år sedan fanns det inget stöd, ingenting man kunde sätta foten på och känna sig trygg och tagen på allvar. Man kände sig helt övergiven åt sina problem och att ingen kan ställa sig på din sida och försvara aktivt barnens rätt till respekt. Så jag är väldigt, väldigt glad över att ni finns! Lycka till med ert projekt – Bra jobbat!* skriver en förälder.

Att prata om våldet väcker blandade reaktioner hos föräldrarna. Drygt hälften (57 %) tyckte att det var bra eller ganska bra, resten (43 %) tyckte att det var ganska eller mycket dåligt. En orsak till att föräldrar inte tycker det är bra att prata om våldet är att de känner sig orättvist anklagade av själva polisanmälan. *Det känns jobbigt när man aldrig har gjort det där ens barn anklagar föräldrarna om att hon har blivit slagen, skriver en förälder. En del saker som vi beskylldes för var osanna. Det var obehagligt, skriver en annan.*

Men obehaget kan också handla om de känslor som väcks. En förälder förklarar: *Man har förstås blandade känslor när man lyssnar eller pratar om sånt speciellt om man upplever själv en del saker i sin barndom. Men det är viktigt att prata genom sådana saker ändå. Precis som för barnen kan det vara svårt för föräldrar att prata om våld, men ändå leda till något bra: Det har varit jobbigt men givande och har lett till större självinsikt.*

Väntrumsenkäten är ett första steg för att få inblick i hur barn och föräldrar upplever arbetsmodellen. Nästa steg är en vetenskaplig utvärdering.

Vilka familjer är modellen framtagen för?

De familjer som tar del av arbetsmodellen har alla ett barn som är under utredning på grund av en polisanmälan om barnmisshandel. Barnen har hörts om det som hänt och socialtjänsten har bedömt att barnen inte ska placeras utan kan åka hem, ofta till en eller två vuxna som är misstänkta för att ha misshandlat dem.

Innan hembesöket genomförs måste socialtjänsten göra en risk- och skyddsbedömning. Hur en sådan görs beskrivs inte här. De familjer där arbetsmodellen med hembesök kommer ifråga är de familjer där socialtjänsten bedömt att barnen ska gå hem med föräldrarna. I en del familjer bedöms situationen vara så riskfylld för barnen att de placeras utanför hemmet, med eller utan föräldrarnas tillstånd. När barn varit utsatta för sexuella övergrepp i hemmet placeras de i regel, det är därför mer ovanligt med hembesök vid misstanke om sexuella övergrepp.

Hembesök ska inte användas som ett alternativ till placering, utan som ett sätt att arbeta när placering av barnen inte är nödvändig eller önskvärd.

Familjerna som tar del av arbetsmodellen har vitt skilda bakgrunder. Det kan vara föräldrar som är födda i Sverige eller utomlands, föräldrar med gott om pengar och god utbildning eller föräldrar med dålig ekonomi. Många familjer har flera barn.

Ofta är det oklart vad som hänt, men barnen har berättat för en vuxen att någon gjort dem illa hemma. Beskrivningar av våldet varierar från örfilar, luggningar eller lättare slag till grovt våld med olika tillhyggen, som bälten, skor, käppar, skohorn och köksredskap. Det kan handla om en enstaka våldshändelse men som regel finns det uppgifter om att våld varit en del av vardagen under en lång tid. Tiden sedan våldet ägt rum varierar, det kan ha hänt nyligen eller det kan ha gått månader och år innan uppgifter om misshandel kommit till myndigheternas kännedom.

En del av föräldrarna har själva växt upp med aga som en uppfostringsmetod och känner inte till något annat sätt att sätta gränser. Andra föräldrar slår sina barn i vanmakt, vrede eller desperation. Ibland är våldet mycket systematiskt och har präglat hela barnens uppväxt.

INTERVJU MED

GERD OLOFSSON

Barnbehandlare, Södertälje kommun

Berätta lite om din bakgrund!

– Jag har alltid arbetat med barn och föräldrar! Första sommarjobbet var barnflicka redan 1974! Jag började med att utbilda mig till barnskötare, sedan till socialpedagog och har gått en rad olika utbildningar som handlar om familjebehandling, nätverksarbete och arbete med våldsutsatta barn och deras familjer. Sedan 2003 har jag arbetat med att samtala med våldsutsatta barn, först på deltid men sedan 2011 på heltid.

Vad är fördelarna med den här arbetsmodellen?

– Det är en snabb insats. Vi kommer in i den akuta krisen och barnen står inte ensamma efter förhöret. Lämnas de ensamma utsätts de ofta för påtryckningar hemma. Föräldrarna kan säga saker för att tysta barnen, som att de hamnar i fängelse och att barnen får bo på barnhem om de berättar om våldet. Barnen får komma till tals och den mörka hemligheten blir känd! Vi tar ställning för barnen men lämnar inte föräldrarna. Det pågår ett parallellt arbete med familjemedlemmarna. Det väcker hopp hos barn då föräldrarna går i föräldraskolan (samtalen med förädrabehandlaren). Ofta märker de skillnad redan efter andra samtalet. "Det blir mycket bättre hemma!"

Varför behövs en särskild barnbehandlare?

– Under mina år som familjebehandlare reagerade jag på att barnen inte hade egna samtal. Barnen kom alltid i skymundan! Någon måste bevaka barnens intressen annars glöms de bort. Detta sker fortfarande och jag brukar säga till familjebehandlarna att dela upp som vi gjort i barn och föräldrar och sy ihop sen. Just att barnen får sätta ord på vad de varit med om och känner borde vara en rättighet precis som för oss vuxna.

Vad är det svåraste med jobbet?

– Det kan vara svårt att bära många tunga berättelser, men att ändå kunna inge hopp och locka fram glädjen.

Vad krävs för att klara av att arbeta på det här sättet?

– Förutom utbildning och långvarig erfarenhet krävs MOD, MOD och åter MOD. Ärlighet. Aldrig svikta i sitt ställningstagande för barnet (de känner det direkt och då tappar man dem). Våga fråga om allt på ett naturligt sätt. Vara container och orka. Stark närvaro, vara i nuet. Humor, sprida glädje! Tydlighet gentemot föräldrarna men hitta saker hos dem att gilla. Barnen ser det och de berättar mer eftersom de vet att jag inte ser dem som bara monster.

En del barn blir placerade utanför hemmet direkt efter barnförhöret. Hur arbetar ni med dem?

– Vi tar emot de barn som har rimlig restid till oss. Barnet får oftast landa ungefär en vecka i jourhemmet sen tar jag kontakt med jourhemmet och gör upp tider. Vi erbjuder samtal med barn och föräldrar var för sig, på samma sätt som vi gör efter hembesöket när barnen bor kvar hemma. ■

INTERVJU MED

HANS ELFSTRÖM

Familjebehandlare, Södertälje kommun

Berätta lite om din bakgrund!

– Jag började jobba med barn 1976 inom kommunal barnomsorg och bytte 1984 till att arbeta med barn och föräldrar inom barnpsykiatri. Sedan dess har jag arbetat inom kommun, landsting och privata sektor med utredning och behandling av barn och familjer. Min egen familj har även varit jourhem och familjehem under 9 år.

Vad är fördelarna för föräldrar med den här arbetsmodellen?

– De flesta människor är inte intresserade av att leva med konflikter. Det finns ett eget intresse för föräldern att reflektera över sin situation. Förstår föräldrarna hur de påverkar barnen så har de lättare att göra något annorlunda. Gör de annorlunda gör barnen annorlunda. Det blir också lättare och tydligare för föräldrarna att hålla fokus på sin föräldraroll. Vi pratar inte om hur missbruk, psykisk ohälsa, relationsproblem och så vidare påverkar dem som individer utan om hur dessa faktorer påverkar föräldrarollen. Målet i samtalen är att det skall bli bättre för barnen hemma och då blir det även bättre för föräldrarna.

Vad gör du om föräldrar och barn har helt olika bild av vad som hänt?

– Inledningsvis har de ofta olika bilder, det finns naturliga reaktioner i att vilja förneka eller i alla fall förminska våldet. Vi arbetar med förändring och det viktiga är inte att få en exakt sanning med stort s, utan att föräldrarna blir medvetna om sin egen roll och hur den påverkar barnen. Det händer vid enstaka tillfällen, oftast vid tillfällen då barn har blivit placerade på grund av grovt våld och sexuella övergrepp, att föräldrar inte kan närma sig barnens upplevelse alls och då avslutar jag samtalen. Barnen ska inte behöva berätta om eller förklara sina upplevelser för föräldrar som säger att de ljuger.

Vad är det svåraste med jobbet?

– Vetskapen om att så många barn är utsatta för vardagsvåld/uppfostringsaga och hur det påverkar dem i hemmet, i skolan och i livet! Känslan av att inte räkna till och hantera frustrationen över att som vuxen se hur vuxna och samhället blundar eller förminskar det våld som förekommer trots kunskap om våldets effekter!

Vad krävs för att klara av att arbeta på det här sättet?

– Det behövs kollegor och arbetskamrater som är stridbara och stödjer barns perspektiv.

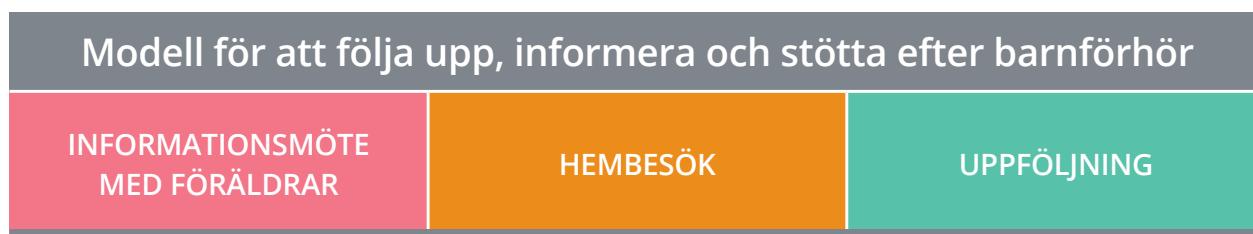
Har ert sätt att arbeta förändrats över tid?

– Naturligtvis! Hela arbetssättet bygger på erfarenhet och praktiskt arbete. Vi lär oss dagligen nya saker och infallsvinklar av både barn och föräldrar. I arbete med människor är inget hugget i sten! Jag tror och tycker att desto större erfarenhetsbanken blir desto snabbare och bättre blir vi på att implementera nya idéer och att metodutveckla. ■

ARBETSMODELLEN

Modellen består av tre delar:

1. Informationsmöte med föräldrarna
2. Hembesök
3. Uppföljande samtal

Modellen är pedagogisk med tydliga ramar och präglas av öppen kommunikation. I den akuta krisen ger det en trygghet för föräldrarna och för behandlarna. Alla vet vad som ska hända. Efter de tre stegen finns möjlighet att fortsätta i behandling inom socialtjänsten, eller inom barn- och ungdomspsykiatri.

En behandlare har fokus på barnen, den andra på föräldrarna

I modellen arbetar två behandlare tillsammans. De delar upp ansvaret så att en av dem är föräldrabehandlare och en är barnbehandlare. Syftet är att motverka att barns erfarenheter, upplevelser och behov hamnar i skymundan av de vuxnas.

Föräldrabehandlaren har i uppdrag att möta föräldrarna i deras kris. Alla föräldrar som behandlarna har kontakt med är ifrågasatta i sitt föräldraskap genom att socialtjänsten har fått in en anmälan rörande våld eller hot om våld i hemmet och startat en utredning. De kan ha ett stort behov av att förstå och att prata, och vill ofta bli bättre föräldrar.

Barnbehandlaren har i uppdrag att stödja barnen och ha dem i fokus vid det akuta hembesöket. Barnbehandlaren står vid barnets sida och sätter ord på det som hänt.

INFORMATIONSMÖTET MED FÖRÄLDRARNA

Informera om utredning och uppgifter om våld

Ta emot reaktioner

Förbereda hembesöket

Informationsmötet med föräldrarna

När polisen hört barnet ringer de upp föräldrarna och informerar dem om att deras barn hämtats på förskola eller skola och hörts av polisen. Utredande socialsekreterare kallar föräldrarna till ett informationsmöte på socialkontoret, innan föräldrarna träffar sitt barn. Vid informationsmötet är föräldrabehandlaren med. Det är inte ett utredningssamtal utan syftet är att informera föräldrarna, så att de kan ta emot sitt barn och det blir lugnt och tryggt hemma.

Mötet inleds med att utredande socialsekreterare informerar föräldrarna om att socialtjänsten har öppnat en utredning på grund av uppgifter om våld mot barnet.

Föräldrabehandlaren har som uppgift att leda processen vidare. Hen börjar med att beskriva vad våld är:

Våld är inte bara brutna ben och näsblod, utan också att till exempel att nypas, daska, ge örfil, rycka i håret, knuffa, hota, låsa in eller låsa ut barnet. Det man i dagligt tal kallar för barnaga är våld, och det är inte okej och kan vara brottsligt. Eftersom socialtjänsten inte ska utreda brott, gör de en polis-anmälan.

Sedan beskriver föräldrabehandlaren i generella termer de olika myndigheternas ansvar och hur de arbetar.

Polisen har inlett en förundersökning om brott mot barnet och hört barnet.²¹ Socialtjänsten har öppnat en utredning. Deras uppgift är att utreda barns behov av skydd och barnets och familjens behov av stöd.

Även om polisens förundersökning läggs ned, fortsätter socialtjänsten sin utredning. Anledningen att

polisen lägger ned är ofta brist på bevis. Det betyder inte automatiskt att barnet inte är i behov av skydd eller stöd. Om det barnet berättar är sant är det ett problem och våldet måste upphöra. Har barnet inte utsatts för våld är det ändå ett problem för familjen om han eller hon berättar om våld.

Föräldrabehandlaren undviker att ta ställning till om det som står i anmälan är rätt eller fel. Ofta har barnet pratat i skola eller förskola om att en vuxen gjort dem illa hemma. Det är barnets upplevelse och den ifrågasätts inte.

När förskola/skola gjort anmälan till socialtjänsten betonar föräldrabehandlaren att personalen där gjort rätt. De är skyldiga att anmäla till socialtjänsten vid misstanke om att barn far illa, och det är en trygghet för föräldrar att ha en förskola/skola som tar sitt arbete och sin uppgift på allvar. Det är polis och socialtjänst som har i uppgift att utreda misstankarna.

Föräldrabehandlaren berättar också att alla familjer erbjuds hembesök och stödsamtal som rutin. De har ingen utredande roll, men meddelar utredande socialsekreterare vad som händer under det första hembesöket och om de misstänker att barn far illa.

De informerar också om vad en särskild företrädare (se ovan) är och om det brev som föräldrarna kommer att få från tingsrätten. Erfarenheten är att brevet ofta missuppfattas och väcker mycket oro. En del föräldrar uppfattar det som att barnet omhändertagits, trots att det enbart handlar om ett beslut att ta barnet till förhör och eventuell läkarundersökning utan att föräldrarna tillfrågas.

Nästa steg är att förbereda föräldrarna inför det hembesök som kommer att ske samma dag.

21. I de kommuner där arbetsmodellen har utvecklats har polisen ofta haft långa handläggningstider. Hinner inte polisen höra barnet inom rimlig tid kan inte socialtjänsten vänta med sin skyddsbedömning. Det innebär att det första informationsmötet och det efterföljande hembesöket i stället äger rum efter socialtjänstens barnsamtal och innan barnet hörts av polisen. Hembesöket kan då behöva upprepas efter barnförhöret hos polisen. Långa handläggningstider innebär också att föräldrarna som regel inte hörs av polisen samma dag som barnförhöret, vilket är att önska.

Bra att han lyssnade på oss första gången utan att avbryta, vilket gjorde att vi reflekterade över oss själva ganska fort.

Min inställning var att jag först inte förstod vad som skett. Jag förstod det som om jag var anklagad för att ha slagit flickan.

Föräldrabehandlaren beskriver vad barnet varit med om under dagen. Barnet har hämtats på förskola eller skola och varit med om ett polisförhör. Hen berättar hur ett sådant går till och vem som följde med barnet. Barnförhöret beskrivs i generella termer för att inte avslöja sådant som omfattas av förundersökningssekretessen och skulle kunna försvåra polisens utredning. Det är viktigt att klargöra att barnet inte valt situationen, och att föräldrarna inte ska vara arga på barnet.

Många föräldrar reagerar starkt på att deras barn hämtats till ett polisförhör och de kan ha svårt att hantera sina känslor. Det kan ta sig olika uttryck, som ilska, sorg eller rädsla. Föräldrarna har all rätt att vara arga och oroliga, men det som hänt är inte barnets fel. Det är viktigt att ge dem möjlighet och tillfälle att uttrycka reaktioner på myndigheternas agerande, för att skona barnen från att vara de som får ta emot reaktionerna.

Under mötet går behandlaren igenom hur föräldrarna kan bemöta barnet hemma. Vad ska de säga? Vilka ord och reaktioner försvårar för barnen? Ibland är det nödvändigt att öva tillsammans på vad de kan säga och hur de kan uttrycka sig.

Nästa punkt under informationsmötet är att i detalj gå igenom hur hembesöket kommer att gå till så att föräldrarna inte ska bli överraskade. Många föräldrar säger att deras barn ljuger, men en regel är att det barn sagt om våld ska inte ifrågasättas under hembesöket. Den regeln behöver klargöras och diskuteras med föräldrarna.

Vi vet att det stämmer att barn ljuger ibland, men att föräldrar och andra vuxna också kan göra det. Vuxna och barn kan också ha olika upplevelser av samma situation, utan att någon ljuger.

Mötet avslutas med att tid bokas för hembesök samma kväll och att föräldrarna informeras om möjligheten till uppföljande samtal.

Det är mycket viktigt att ha med tolk på informationsmötet om föräldrarna har ett annat modersmål och inte talar flytande svenska. Föräldrarna kommer att få mycket information och det är viktigt att det inte uppstår missuppfattningar. Vid hembesöket är behovet av tolk ofta mindre. Föräldrarna har då redan fått informationen och kunnat ställa frågor. Naturligtvis finns det familjer som inte klarar sig utan tolk och alla familjer som har behov av det ska erbjudas tolk.

Olika myndigheters roll efter orosanmälan angående våld i hemmet

POLIS	UTREDANDE SOCIALTJÄNST	SOCIALTJÄNSTENS STÖD
Utredar om ett brott har begåtts	Utredar barns behov av skydd samt barn och föräldrars behov av stöd	Hembesök Stödsamtal till barn och föräldrar Familjebehandling
Tidsfrist 3 månader	Tidsfrist 4 månader	Ingen tidsgräns

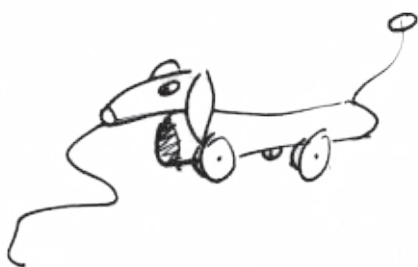
För att tydliggöra hur modellen kan fungera i praktiken följer här tre fingerade exempel på hur informationsmöte, hembesök och uppföljning kan se ut:²⁰

EXEMPEL 1

Mamma Anna och pappa Peter. Barnen Lisa 7 år och Teo 10 år. Bägge föräldrarna är misstänkta för misshandel av Teo.

Skolan anmäler oro för Teo till socialtjänsten. Han har agerat ut på skolan och läraren ville skicka hem en lapp. Teo bryter ihop och börjar gråta. Han berättar att om han inte sköter sig i skolan får han stryk. Både mamma och pappa slår. Teo berättar att de drar i örat, slår på baken och har låst in honom. Han är rädd att gå hem.

Föräldrarna Anna och Peter kommer till informationsmötet. Polisen har redan ringt upp dem och berättat att Teo varit på Barnahus och blivit förhörd. Först får de veta vad som hänt under dagen och vad som kommer hända härnäst med socialtjänstens utredning. Föräldrarna är skakade och obekväma. Pappa Peter är arg över att Teo hämtats till Barnahus utan att de vetat om det. Han tycker att läraren borde ha ringt till dem istället. Mamma Anna gråter. Bägge föräldrarna säger att de aldrig slagit Teo. Men de berättar att både Teo och hans lillasyster är rätt besvärliga och att det måste till en ändring. Socialsekreteraren tar det de säger på allvar och berättar att det finns hjälp att få när föräldrar har svårt att hantera barn, men att det kommer sen. Först pratar de om vad som händer ikväll. Anna och Peter har inget emot hembesöket samma kväll. ■

EXEMPEL 2

Mamma Isabel, pappa Anders och styvpappa Hampus. Elsa 1 år, Tom 4 år och Alice 6 år. Mamma är misstänkt för misshandel av de två äldsta barnen.

Förskolan ringer socialtjänsten och gör en anmälan om att sexåriga Alice och fyraåriga Tom berättat att de blir slagna hemma. Barnen kom till förskolan och var ledsna. Personalen hade frågat barnen vad som var fatt eftersom de var rödgråtna. Barnen berättar att mamma hade blivit jättearg för att barnen inte skyndade sig när de skulle gå till förskolan. Alice hade fått en örfil och mamma hade knuffat och dragit Tom hårt i armen. Barnen grät när de berättade om händelsen för förskolepersonalen. Ettåriga Elsa går på en annan avdelning men personalen frågar Alice och Tom om Elsa också blivit slagen. Barnen säger att mamma inte gjorde något på Elsa men att hon såg vad som hände.

Mamma, styvpappa och pappa kommer till informationsmötet. Styvpappa följde med till mötet som stöd för Isabel vilket var okej för pappa Anders. Först får de information om vad som hänt under dagen och vad som ska hända härnäst. Isabel berättar att polisen ringt henne och Anders om att barnen har varit på förhör på Barnahus. Mamma Isabel är ledsen och pappa Anders sitter tyst och ser sammanbiten ut. Isabel säger att mornarna är stressiga och sista tiden har hon inte klarat av situationen. Hon säger att hon skrikit till barnen och kanske tagit i för hårt. Hampus försöker trösta och lugna Isabel. Pappa Anders säger att barnen har klagat på att mamma skäller ofta. Behandlaren påtalar att Isabel får vara ledsen och att det finns hjälp att få men nu behöver de fokusera på att göra det så bra som möjligt för barnen. De kommer överens om att Alice och Tom ska hem till pappa Anders efter förskolan. Isabel får en tid hos föräldrabehandlaren nästkommande dag för krissamtal och information angående fortsatta barnsamtal. Behandlaren berättar hur hembesöket går till och vad som förväntas av Anders. ■

20. Alla fallexempel presenteras i sin helhet i bilaga.

EXEMPEL 3

Mamma Yasmin, pappa Muhammed, barnen Noor 4 år, Ali 6 år, Muhammed 8 år. Pappa är misstänkt för misshandel av mamma och de tre barnen.

Mamma Yasmin anmäler till polisen att hon blivit misshandlad av sin före detta man. Hon berättar också att han slagit alla deras tre gemensamma barn. Barnen bor varannan helg hos pappa. Efter senaste vistelsen berättade sexåriga Ali för mamma att pappa slår dem alla tre. Han berättade att pappa slår med skohorn på benen när de bråkar och inte lyssnar på honom. Han säger elaka saker om mamma och fula ord hela tiden. Polisen skickar orosanmälan till socialtjänsten och hör alla tre barn. Efter barnförhören anhålls pappa.

På informationsmötet berättar mamman att hon följde med barnen när de var på förhör. Hon får information om de olika utredningarna och vad

som kommer att ske framåt. Hon vet att pappan är anhållen då polisen ringt henne, men hon är rädd för vad som ska hända då han släpps. Hon säger att hon vill bo hemma och hon berättar att hon tar hjälp av sin familj.

Pappan släpps efter två dygn och blir kallad direkt till socialtjänsten. Han får information om att en utredning är inledd av socialtjänsten. Socialtjänsten berättar att de träffat barnen vid ett hembesök samma dag som de förhöordes och de undrar om de får träffa barnen i samtal. Pappa är mycket upprörd och förnekar all form av våld både mot mamma och mot barn. Han hävdar att detta är ett led i att mamma vill ha egen vårdnad. Han godkänner att barnen får gå i samtal men vill inte ha någon egen kontakt. Socialsekreteraren rekommenderar att pappan i nuläget inte tar kontakt med barnen. ■

HEMBESÖKET

På hembesöket deltar alltid både föräldrabehandlare och barnbehandlare. Behandlarna ska hjälpa och tydliggöra vad barnet varit med om under dagen och tala om de ambivalenta känslor barnet kan uppleva. För barn kan det kännas som att de svikit sina föräldrar, samtidigt som det är skönt att berätta.

När de kommer hem till familjen hälsar de och frågar om de får komma in. Föräldrabehandlaren har redan träffat föräldrarna på informationsmötet tidigare under dagen och presenterar sin kollega. Behandlarna frågar familjen var de kan sitta ned och prata. Oftast är det i vardagsrummet eller i köket. De ber föräldrarna att samla alla i familjen. Barnbehandlaren vill träffa barnen i familjen på en gång.

Vilka personer som behandlarna möter vid hembesöket ser väldigt olika ut. Ibland består familjen av en förälder och ett barn, men ofta finns det många barn i familjen. Ibland har alla barnen varit på polisförhör, ibland är det enbart ett barn. Oftast är det föräldrarna och alla barn i familjen som närvarar, men ibland kan även släktingar eller andra personer i nätverket vara med. Behandlarna ber då om tillåtelse att bryta sekretessen och prata fritt. Ges en sådan tillåtelse finns det inga synpunkter på vilka som deltar under hembesöket, det är föräldrarnas beslut.

Det är angeläget att syskon deltar under hembesöket för att undvika att det inträffade blir en hemlighet i familjen eller att de anklagar sitt syskon för att ha berättat om våld. Många gånger kan fler syskon ha blivit misshandlade, även om enbart ett barn berättat. Vanligtvis vet alla i familjen vad som hänt. Syskonen erbjuds också uppföljande samtal.

Hembesöket består av tre steg.

HEMBESÖKET		
Öppen kommunikation om våld och vad som hänt	Erbjuda och motivera till fortsatta samtal och samarbete med socialtjänsten	Trygga barnen och planera den närmsta framtiden

FÖRSTA STEGET:

Öppen kommunikation om våld och om vad som hänt

Hembesöket inleds med att barnbehandlarna berättar om att de kommit för att ett eller flera barn i familjen har pratat med polisen om våld i familjen och att en av dem redan träffat föräldrarna. De säger att de vet att det kan kännas pirrigt att träffa polisen, men att det är väldigt modigt att göra det. De frågar barnen om de vet vad våld är. Barnen svarar ofta och behandlarna fyller på med olika exempel om vad våld är. Behandlarna tydliggör att våld är förbjudet, också att slå, nypa, dra i håret, slå med slev etcetera är våld.

Barnehandlarna hjälper barnet att sätta ord på det som hänt under dagen att till exempel beskriva hur det såg ut på Barnhuset, att barnet pratade med en polis som inte hade uniform, att samtalet spelats in på video och vilka vuxna som var med. Föräldrar och syskon tror ofta att barnet varit på polisstation.

Behandlarna berättar hur det brukar kännas för barn som varit med om samma sak, att barn kan känna att de skvallrat eller svikit sin familj eller är rädda att föräldrarna är arga. De har under informationsmötet förberett föräldrarna på att de kommer ta upp det här och att de kommer att fråga dem om de är arga på barnet. Nu får föräld-

Då var jag glad för att jag fick höra varför min pappa var hos polisen.

De gav råd – krama mer!
De såg att jag älskade mina barn.

rarna frågan och svarar precis som man kommit överens om att de inte är det. (se tidigare avsnitt)

Behandlarna är tydliga med att våld är ett brott och att de förhåller sig till den anmälan som är inkommen till socialtjänsten. I det här läget får de som behandlare förhålla sig till och balansera hela familjens alla känslor. Ibland är föräldrarna chockade, går i försvar, eller blir arga och ledsna trots förberedelserna.

Föräldrabehandlaren behöver vara på sin vakt emot fokusförskjutningar. Om de vuxna byter samtalsämne påminns de om vad som sagts under informationsmötet och vad hembesöket har för syfte. Behandlarna är tydliga med att annat kan de prata om vid senare samtal. Vid behov kan behandlarna dela upp samtalet och fortsätta att samtala med föräldrarna utan att barnen är med. De kan också stoppa föräldrarna och erbjuda ett uppföljande samtal utan barnen för att fortsätta att prata om föräldrarnas reaktioner och känslor. ■

ANDRA STEGET:

Erbjuda och motivera till fortsatta samtal och samarbete med socialtjänsten

Ett tema under hembesöket är gränssättning inom familjen. Mamma och pappa får inte slå, men det är de som bestämmer till exempel när barnen ska sova eller äta. Ett annat tema är samspillet mellan föräldrarna, och hur de kan hantera den uppkomna situationen. Kommer föräldrarna att prata med varandra? Kommer de att söka stöd utanför hemmet?

Finns det någon släkt eller vän som de kan prata om händelsen med?

Behandlarna informerar om olika stödåtgärder som finns, och uppmanar föräldrarna att söka och ta emot stöd av socialtjänsten. Hjälpen finns att få!

Många gånger kommer saker upp under hembesöket som föräldrarna kan få återkoppling på genast av behandlarna. Det kan till exempel handla om behov av stöd i gränssättningen, eller om behov av kunskap om hur barn betar sig i olika åldrar. ■

TREDJE STEGET:

Trygga barnen och planera den närmsta framtiden

I det tredje steget försöker behandlarna uppnå en så trygg och avslappnad stämning som möjligt. Familjen ska inte behöva lämnas i kaos. Behandlarna berättar att det är extra viktigt att föräldrarna tar ansvar och stöttar barnet efter det som hänt. De uppmanar föräldrarna att behålla de vardagliga rutiner som fungerar och betonar vikten av att barnen fortsätter att gå till skola eller förskola.

Ibland behövs konkret och handfast hjälp. När föräldrarna är i kris är det lätt att tappa de vardagliga rutinerna. I en del familjer finns det inte så mycket rutiner, och föräldrarna kan ha stora problem att få vardagen att flyta hemma utan konflikter och stök även i vanliga fall. Det kan vara en del av bakgrunden till att de varit hårdhänta eller våldsamma mot barnen.

Hur kommer resten av kvällen att se ut? Har familjen ätit middag? Om inte – finns det mat hemma och vem lagar den? Det kan kännas skönt att göra något tillsammans, kanske titta på en film, spela ett spel eller läsa en bok. Hur brukar det vara?

Vem nattar barnen? Vad brukar få dem att känna sig trygga och att somna? Finns det någon vän eller släkting som de vuxna kan ringa eller be att komma över om det behövs?

Hur ser nästa dag ut? Det är bra om barnen går till skola och förskola som vanligt även om föräldrarna tycker att det är svårt att möta den personal som vet om att polisförhöret ägt rum och kanske också är de som anmält.

Genom att prata om den närmsta framtiden och om vad föräldrarna kan göra för att trygga försöker behandlarna ge hopp och också kontroll över den egna situationen. ■

Generellt

Under hela hembesöket är behandlarna uppmärksamma på hur barn och föräldrar samspekar.

Hur reagerar föräldrar/barn, hur ser avstånden/ närhet ut?

Hur lugnar de sig efter att varit upprörda?

Hur ser barnet ut i sin kroppshållning, mimik och förhållningssätt gentemot föräldrarna samt gentemot behandlarna?

Om behandlarna uppfattar att något inte fungerar bra i samspelet mellan föräldrar och barn sätter de ord på det. De kan också ge konkreta förslag, som att krama om barnet, att prata med varandra eller att sätta sig närmare. Behandlarna försöker avsluta besöket med att föräldrar och barn har god kontakt, gärna med att föräldrarna ger barnet en kram om barnet accepterar det. Behandlarna erbjuder tid för ett första samtal i de egna lokalerna.

Hembesöket är relativt kort. Det tar i regel en timme (längre tid om tolk är med), och de olika stegen ska få plats. Om någon i familjen anklagar barnet för att ljuga, eller uttalar sig kränkande så bryts samtalet och behandlarna klargör att de vill lyssna på vad barnet varit med om under dagen utan att han eller hon blir avbruten eller ifrågasatt.

Det är viktigt att känna sig bekväm i sin roll under hembesöket. Behandlarna kommer hem till familjen som gäster, men har också en tydlig yrkesroll och en uppgift. Man kan jämföra det med ett besök av en hantverkare eller en läkare i hemmet. De gör sitt jobb, med bibehållen respekt för familjen, men

utan att kompromissa med sin uppgift. Behandlarnas uppgift är att informera om våld och den anmälan som kommit in, att trygga barnen och att befrämja öppen kommunikation i familjen.

Hemmiljön har många fördelar. Det är stor skillnad att se barnen i deras hemmiljö, med pyjamas och gosedjur, jämfört med att träffa dem i socialtjänstens lokaler. Familjedynamik, relationsmönster och rutiner som är svåra att beskriva och förklara blir tydligare vid besöket. Föräldrarna har lättare att komma till sin rätt i en miljö där de är trygga. På hembesöket är syskon med, om mötet ägde rum någon annanstans skulle de antagligen inte vara det.

Trots det allvarliga samtalsämnet och krisen i familjen, har humor och värme en viktig roll under hembesöket. Det avdramatiserar och tryggar medlemmarna i familjen. Att barnen får se föräldrarna skratta innan behandlarna går kan innebära en stor lättnad. Det är viktigt att hitta saker att tycka om hos föräldrar och barn! Hittar behandlarna det kan de bygga vidare på det i de fortsatta samtalen. Det innebär inte att de förringar våldet eller det allvarliga i situationen.

Information om hur hembesöket avlöpte återges till ansvarig handläggare på socialtjänsten dagen efter. Det har föräldrarna informerats om vid informationsmötet. Om behandlarna känner oro för att barnen far illa kontaktar de socialjouren samma dag. Sådan oro kan till exempel handla om att det kommer fram uppgifter om mer våld, att pappa slår mamma eller att barnen är rädda för föräldrarna.

EXEMPEL 1

Mamma Anna och pappa Peter. Barnen Lisa 7 år och Teo 10 år. Bägge föräldrarna är misstänkta för misshandel.²²

När behandlarna kommer hem till familjen bjuds de in. Det är en vanlig lägenhet i ett förortsområde. Peter öppnar och barnen står i hallen. De är förberedda på att behandlarna ska komma. Alla sätter sig i köket och behandlarna berättar att de kommit för att Teo varit hos polisen och att föräldrabehandlaren redan träffat mamma och pappa. Barnen lyssnar. När behandlarna

säger att många barn har dåligt samvete för att de berättat om vad som hänt hemma nickar Teo. Teo börjar fylla i och berätta vad som hänt under dagen. Lisa börjar lägga sig i när behandlarna berättar om vad våld är – *Det har ni ju gjort med mig!* Föräldrarna är rätt tysta. Efter en stund kryper Teo upp i mammas knä och får en kram. Innan behandlarna går visar barnen sina rum och sina saker. Alla följer med till dörren, vinkar och säger hejdå. De har bestämt att de ska träffa behandlarna igen om några dagar. ■

22. Alla fallexempel presenteras i sin helhet i bilaga.

EXEMPEL 2

Mamma Isabel, pappa Anders och styvpappa Hampus. Elsa 1 år, Tom 4 år och Alice 6 år. Mamma är misstänkt för misshandel av de två äldsta barnen.

När behandlarna ringer på radhusdörren hemma hos pappan och barnen kommer sexåriga Alice och öppnar och fyraåriga Tom står precis bakom. Pappan har berättat att de ska komma. Alice ser allvarsam ut och Tom visar sin polisbil. Pappa Anders bjuder in behandlarna i vardagsrummet. De sätter sig ner, barnbehandlaren sätter sig på golvet varpå Tom sätter sig bredvid. Alice sitter med pappa i soffan. Behandlarna berättar vad som hänt under dagen och varför de är hos pappa och inte hos mamma.

Behandlarna hjälper barnen att berätta hur det var på Barnahuset och säger att de varit modiga. Tom blir stolt och säger själv att han varit duktig. Alice kramar pappas hand och frågar behandlarna om de varit hos mamma också. Behandlarna berättar att de träffat mamman men inte hemma hos henne. Behandlarna säger också att de ska träffa mamman i morgon igen. Dessutom hälsade mamman till barnen att hon inte var arg. Behandlarna berättar även att de ska träffa mamma och Hampus tillsammans med dem innan de ska åka hem till mamma igen. Det blir en annan dag.

Alice ser fortsatt bekymrad ut och behandlarna ber pappan att ge båda barnen extra uppmärksamhet och kramar. Behandlarna berättar att de ska ses igen. Behandlarna säger hejdå och går.

Efter några dagar är det dags för Alice och Tom att åka hem till mamma, styvpappa Hampus och lillasyster Elsa. Innan detta sker har föräldrabehandlaren träffat mamma och Hampus. Behandlaren har förberett mamma på mötet genom att tala om barns upplevelser och känslor. Mamma Isabel säger att hon förstår att barnen varit ledsna och rädda och att hon vill säga förlåt till dem. På hembesöket hos mamma med barnen säger mamma förlåt till Alice och Tom inför behandlarna. ■

EXEMPEL 3

Mamma Yasmin, pappa Muhammed. Barnen Noor 4 år, Ali 6 år, Muhammed 8 år. Pappa är misstänkt för misshandel av mamma och de tre barnen.

När behandlarna kommer hem till mamma och barn möts de av tre ängsliga barn och en orolig mamma. Behandlarna bjuds in i lägenheten som delvis är vandaliserad, med bland annat stora hål i dörrarna. I köket sitter två systrar till Yasmin och alla samlas vid bordet. Behandlarna frågar om de får tala fritt, Yasmin samtycker och säger att de vet redan allt. Eftersom mamman var med barnen till Barnahuset så fokuserar de på att bekräfta och trygga barnen. De är spända och Ali berättar hur otäckt det är när pappa slår.

Noor nickar medan Muhammed sitter tyst. Behandlarna berättar att pappa är hos polisen och ska sova där, barnen säger att mamma redan har berättat det. Behandlarna berättar också att barnen kan få komma och prata om hur det varit för var och en av dem. Efter ungefär en halvtimme börjar barnen slappna av och busa med varandra. Behandlarna fortsätter att tala med mamma Yasmin och hennes systrar. De poängterar igen att barnen behöver extra omsorg och att även Yasmin behöver extra stöd och hjälp i att skydda barnen när pappa blir släppt och att de kan kontakta både socialjour och polis om de blir oroliga. Behandlarna bokar tid med mamma och barn att ses så fort som möjligt. Behandlarna samlar alla igen och stämningen är nu mer avslappnad än när de kom. De vinkar hejdå! ■

UPPFÖLJNING

Barnsamtal

Föräldrasamtal

Återföring

Uppföljning

Behandlaren tar kontakt med föräldrarna dagen efter hembesök för att höra hur kvällen avlöpt och för att åter erbjuda krisstöd. Antingen finns redan en tid bokad eller så bokas det tider med både föräldrabehandlare och barnbehandlare. Erfarenheten är att det första samtalet bör ske inom en vecka, annars är risken stor för avhopp.

Behandlarna försöker att boka besöken för barn och föräldrar samtidigt, men också samordna med utredande socialsekreterare, allt för att familjen ska slippa boka upp flera dagar i veckan. Uppföljningen består ofta av fortsatt stöd och krissamtal för barnen och föräldrarna och en eventuell återkoppling av barnets upplevelse till föräldrarna.

Föräldrabehandlaren träffar föräldrarna och pratar om hur våldet i hemmet har uppstått. Ofta är det föräldrarnas sätt att uppfostra, eller sätta gränser för sina barn när de inte lyder, som gör att våld uppstår. Även när föräldrarna inte tillstår att de misshandlat sitt barn, kan de oftast ta på sig att de varit hårdhänta eller behandlat sitt barn illa.

Oavsett om barnets historia är sann eller inte, är det ett problem för föräldrarna. Är det sant att det förekommer våld i hemmet är det ett bekymmer, förekommer det inte våld i hemmet blir det i alla fall ett bekymmer om barnet pratar om våld i hemmet. Denna situation behöver familjen hantera. Ofta är föräldrarna arga och besvikna på anmäla- ren. Föräldrabehandlaren erbjuder då att medverka i samtal exempelvis med förskola eller skola.

I samtalen berättar föräldrabehandlaren om olika alternativ till att slå, och att våld mot barn aldrig kan accepteras. Vuxna måste visa barn hur man gör och vara ett gott exempel. En stor del av samtalen går åt till att få föräldrarna att acceptera att det inte är barnets "fel" att situationen har inträffat.

Vanliga teman under föräldrasamtalen är:

- vad våld är och att den vuxne bär ansvaret när barn blir slagna
- skam, sorg och ilska över det som hänt
- föräldrarollen
- hur och om föräldrarna stöttar varandra i föräldrarollen
- konflikthantering
- aggressionshantering
- alternativa metoder för att uppfostra och sätta gränser, " Tips och Trix"
- vikten av att använda positiv förstärkning

Barnbehandlaren träffar barnet i enskilda samtal. Barnbehandlaren vet via anmälan och polisförhör vad barnen har pratat om och kan i samtalen gå direkt på barnens historia.

Vanliga teman under barnsamtalen är:

- vad våld är
- vem som bär ansvaret när barn blir slagna
- vad barnen har varit med om
- oro över vad som ska hända med den förälder som gjort dem illa
- vem barnet kan vända sig till om något händer igen

Hur många samtal som behövs varierar. Barnet får ge sin berättelse oemotsagd. De flesta barn berättar om upplevelser av våld redan vid det första samtalet.

Barnbehandlaren informerar barnet att hen har tystnadsplikt och att hen inte berättar för andra vad barnet sagt. Ett undantag är att hen måste berätta för socialsekreteraren om barnet är utsatt för "farligheter". Det kan exempelvis handla om att bli inlåst, att vara utan mat, att vara ensam hemma om nätterna, att mamma eller pappa blir slagen hemma, att mamma eller pappa dricker

sprit och är fulla. Den informationen upprepas varje gång behandlaren träffar barnet.

Avslutningsvis kan barn och barnbehandlare tillsammans berätta för föräldrarna vad de arbetat med under samtalsserien. Det kallas för återföring. Det sker endast om barn vill det och behandlarna bedömer att det är tryggt för barnet. Barn ska inte riskera att bli avvisade eller bestraffade på grund av det som de berättar. Återföringen sker i det rum barnet haft sina samtal i. Barnet väljer vad och hur mycket som ska sägas, och barnbehandlaren går inför samtalet noga igenom hur barnet ska kunna signalera om hen känner sig otrygg eller vill avbryta.

Om barn inte berättar om något våld eller inte vill beskriva vad de utsatts för ska de inte pressas eller övertalas att göra det. Att berätta om sina upplevelser är ett erbjudande och aldrig ett tvång. När barn nyligen utsatts för en starkt skrämmande upplevelse finns det skäl att inte be barnet om detaljerade beskrivningar av upplevelse, utan att först ge barnet tid att känna sig trygg och att återgå till vardagen. Om barnet däremot spontant berättar om upplevelsen är det viktigt att lyssna.

Även de barn som inte vill eller kan berätta om det våld de utsatts för vill ofta beskriva konsekvenserna av det de utsatts för. Rädsla, ilska, sorg och olika symtom som kan ha uppstått kan vara skönt att få prata om med en trygg person, och det barnen berättar bidrar till bedömningen av fortsatt skydds-, stöd och behandlingsbehov.

Föräldrabehandlaren förbereder återföringen i sina samtal. Bedömningen måste vara att föräldern kan ta emot barnets upplevelse oemotsagd. De ska inte prata om vad som är sant eller falskt under samtalet utan hur barnen har upplevt situationen. Det är en regel som tydligt fastställs i början av samtalet.

Att föräldrarna får höra direkt av barnet vad hen upplevt är ett sätt att få dem att förstå barnet bättre. Återföringen ger ofta bra material till fortsatt samtal eller familjebehandling. Många frågor väcks hos föräldrarna. Vad gjorde jag/vi som upplevdes hotfullt och skrämmande? Vad kan jag/vi göra annorlunda nästa gång för att det ska bli bättre?

Fortsatt stöd och behandling

Många familjer kan behöva stöd och behandling under lång tid. Då remitteras de vidare, till exempel till barn- och ungdomspsykiatri eller till familjebehandling inom socialtjänsten. Ofta är de behandlare som genomfört hembesöken med vid en överföring till de nya behandlarna.

I en del familjer har samma behandlare fortsatt att själva arbeta vidare med KIBB (kognitiv Integrerad behandling vid barnmisshandel).

EXEMPEL 1

Mamma Anna och pappa Peter. Barnen Lisa 7 år och Teo 10 år. Bägge föräldrarna är misstänkta för misshandel.²²

Vid informationsmötet träffas först hela familjen tillsammans. Sedan delar barnen och föräldrarna upp sig var för sig tillsammans med behandlarna. De träffas totalt sex gånger.

De första samtalen är mamma Anna och pappa Peter rätt upptagna av ilska mot skolan, polisen och myndigheter. De är också frustrerade över att Teo ställt till med allt det här genom att berätta sånt som inte är sant. Så småningom går det att komma in på barnens upplevelser. Anna börjar förstå att de faktiskt har ett problem i familjen, och de börjar undra över varför Teo är rädd för dem. Föräldrarna vill inte säga att de gjort något olagligt, men att de kanske har skrämt barnen genom att vara hårdhänta och att de behöver hitta ett nytt sätt.

Teo och Lisa berättar redan vid första samtalet om att föräldrarna gjort dem illa. Teo berättar också att mamma och pappa inte har varit arga hemma för att han har berättat. Teo säger att de slog förut, inte nu. Lisa håller med, men hon kan berätta om många gånger när de har gjort henne illa. De följande gångerna får barnen enskilda samtal. Bägge barnen vill gärna berätta för mamma och pappa vad de har pratat om, och visa sina teckningar.

Vid det sista samtalet träffas hela familjen tillsammans igen. Anna och Peter har gått med på att lyssna på vad barnen har att säga utan att säga emot. Även om de inte är överens om vad som hänt, är de överens om att ingen får slåss hemma mer. Efter samtalet är Teo och Lisa glada och spralliga, föräldrarna ser ledsna ut. ■

22. Alla fallexempel presenteras i sin helhet i bilaga.

EXEMPEL 2

Mamma Isabel, pappa Anders och styvpappa Hampus. Elsa 1 år, Tom 4 år och Alice 6 år. Mamma är misstänkt för misshandel av de två äldsta barnen.

Alla familjemedlemmar är med när informationsmötet angående barnsamtalen sker. Behandlaren berättar för barnen hur det går till. Man pratar om våld och hur det känns men att man också bland annat ritar, läser böcker och får fika.

Behandlaren gör upp att mamma och pappa kommer varannan gång med barnen. Samtalen med föräldrarna fortsätter med fokus på barnens upplevelse. Mamma är ledsen och skuldbelägger sig själv. Pappa är bekymrad över att han inte tog barnens signaler på allvar. Barnen berättar var och för sig hur arg mamma blir när hon slår men båda barnen berättar också om mammas snälla sidor. Hon är inte alltid arg. Efter sex samtal vill barnen visa mamma och pappa sitt arbete och vad de pratat om. De vill att Hampus också ska höra. Behandlaren bestämmer att ha återgivning med pappa för sig och mamma samt Hampus för sig.

Mamma Isabel och styvpappa Hampus ber om att få fortsatt stöd i form av familjebehandling. ■

EXEMPEL 3

Mamma Yasmin, pappa Muhammed. Barnen Noor 4 år, Ali 6 år, Muhammed 8 år. Pappa är misstänkt för misshandel av mamma och de tre barnen.

Mamma och barnen kommer på avtalad tid för barn och föräldrasamtal. Behandlarna berättar för barnen att pappa säger att de får ha samtal. Barnen delas upp omgående och två barn får vänta i väntrummet. Vid föräldrasamtalen berättar Yasmin om mycket våld både mot sig själv och mot barnen. Hon gråter och berättar att hon försökt gå emellan när Muhammed slagit barnen men att hon inte lyckats skydda dem. Behandlaren lyssnar och förmedlar kontakt till Kvinnofridsmottagningen så att Yasmin kan få stöd för sin egen del. Fortsatta samtal handlar om föräldrarollen, hur Yasmin behöver stötta sina barn och hur hon ska orka med att finnas till hands för dem.

Noor berättar spontant om att pappa gjort henne illa. Han har knuffat och slagit med skohorn på baken. Hon berättar om många händelser.

Ali berättar även han om hur pappa slagit och att det hände nästan varje gång de träffade honom. Ali berättar om en händelse som ger ny information. Pappa har slagit honom och storebror Muhammed med bälte. Ali hade röda ränder på rumpan. Behandlaren säger att de måste berätta om bältet för socialsekreteraren. Ali har inget emot det.

Muhammed säger först att han inte blivit slagen. Han vill inte prata om pappa. Det tar några gånger innan Muhammed berättar. Han berättar då om de många hot som alltid var hemma hos pappa. Slog han inte så stod han och hotade genom att slå skohornet i sin egen hand. Muhammed är sluten och blandar ihop många händelser. Skolan larmar om att han är tyst och avskämd i skolan. Behandlaren vidarebefordrar denna information och rekommenderar kontakt med BUP för Muhammed och Ali. Alla tre barnen har sett mamma bli misshandlad och kommer att få fortsatt stöd via socialtjänsten. Inget av barnen vill visa eller återge för mamma eller pappa vad de arbetat med. ■

Det var bra att få hjälp
så mamma och pappa
slutade slå.

Det var bra men jobbigt.
Vi började lyssna på varandra.

Framtid och visioner

Det är föräldrarna som har det främsta ansvaret för att se till att barn är trygga och inte utsätts för våld. När det är föräldrarna som brister och är våldsamma behöver samhället gripa in för att få våldet att upphöra och för att reparera det som hänt.

Det är ett mycket stort svek av en förälder att misshandla ett barn. Många barn reagerar med rädsla, sorg och ilska över det som hänt, men fortsätter att se sina föräldrar som de viktigaste personerna i sina liv. När de är ledsna är det mamma och pappa de vill ha tröst av, när de är rädda är det mamma och pappa som kan trygga dem. Tanken att inte bo kvar hemma, att komma till främmande människor kan vara mer skrämmande än våldet. De vill inte byta föräldrar, de vill bara att föräldrarna ska sluta att göra dem illa. Kan vi hjälpa dem med det har vi åstadkommit något stort.

När polis och socialtjänst får kännedom om misstankar om barnmisshandel innebär det en chans för både föräldrar och barn. Vi är övertygade om att många föräldrar kan lära om och hitta ett nytt sätt att vara förälder utan att kränka och slå, men de kan behöva hjälp.

Det finns situationer där misshandeln är så allvarlig eller barnets förtroende är så skadat att det inte går att låta barnet bo kvar hemma hos föräldern, oavsett vad barnet vill. Det finns också barn som är så illagjorda att de själva vill få komma till ett annat hem där de är i trygghet. Då behöver de hjälp att få göra det.

Det är ett mycket stort svek av myndigheter som inte följer upp misstankar om barnmisshandel. Rättsprocessen är viktig, men får aldrig bli den enda följden av att ett barn behandlas illa hemma. Vi vet också att ytterst få polisanmälningar av barnmisshandel leder till åtal. Fortsättningen för barnet är det centrala. Om det blir tyst efter barnförhöret, om ingen vuxen pratar om det eller om våldet hemma fortsätter trots att barnet har berättat är det inte enbart föräldrarna utan också samhället som sviker.

Vår vision är att alla barn som är med om ett polisförhör för att de misstänks vara utsatta för brott ska få den information, det skydd och den rehabilitering som de har rätt till. Vår vision är också att barnens föräldrar ska få information om vad barnen varit med om, redskap att bemöta dem och information om de behandlingsinsatser som finns att tillgå.

Det innebär att det behöver byggas upp en kedja av olika insatser som erbjuds efter förhör. Arbetsmodellen med hembesök från Södertälje Barnahus och informationssamtalen på Linköpings Barnahus är två olika sätt att bemöta de mycket uppenbara brister som finns på det här området i stora delar av landet. Men de utgör enbart två länkar i kedjan, och behöver kompletteras av andra modeller, av behandlingsmetoder för de barn som har behov av det och av behandlingsmetoder för att få föräldrar att sluta använda våld.

BARNAHUS LINKÖPING

– uppföljande informationsmöte

Intervju med Carina Andersson, Helena Asplund Carlqvist och Anna Petersson på Linköpings Barnahus

Arbetsmodellen med hembesök efter polisförhör är inte det enda sättet att erbjuda information, utvecklingsarbete pågår på fler Barnahus i landet. På Linköpings Barnahus arbetar man efter en modell där föräldrar och barn bjuds in till informationsmöte i de lokaler där barnet varit på förhör.

I de nio kommuner som tillhör Barnahus Linköping är det socialtjänsten som, utifrån förfrågan från särskild företrädare, ombesörjer att barn kommer till och från Barnahus. Barnet förhörs på förmiddagen och misstänkt/föräldrar på eftermiddagen samma dag. Föräldrarna förhörs på polisstation, inte på Barnahus. De utredande socialsekreterarna träffar föräldrarna efter deras förhör och är sedan med när barn och föräldrar återförenas. Vid det mötet lämnar socialsekreterarna över en skriftlig inbjudan till tid för ett möte med Barnahus personal inom den närmaste veckan. Anledningen till att ha informationsträffen inom cirka en vecka är att kunna fånga upp frågor, upplevelser och behov av stöd så snart som möjligt, då familjen är som mest mottaglig. De föräldrar som inte är misstänkta för brott och som själva följer med sina barn till Barnahus får information om Barnahus i samband med förhöret och ges därmed inte någon inbjudan till informationsträff. De kan direkt erbjudas en tid för krisstöd.

Brevet med inbjudan finns i två olika versioner. I det brev som oftast används står att både föräldrar och barn är välkomna. I det andra brevet bjuds föräldern in utan barn. Det används till exempel när barnet blivit omhändertaget och placerats utanför hemmet, eller när vårdnadshavare är separerade och barnet inte har umgänge med den ena föräldern.

Drygt hälften av de föräldrar som bjuds in brukar

komma till informationsmötet. Siffran varierar från år till år och Barnahusteamet arbetar aktivt med att prata med socialsekreterarna om syftet med informationsmötet så att de kan motivera föräldrarna. Det vanligaste är att barnen följer med till informationsmötet. För att göra det möjligt att dela upp föräldrar och barn en del av tiden är det alltid två personer från Barnahus med. Det kan finnas saker som föräldrarna inte vill ta upp inför barnet och det är ett bra tillfälle att fånga upp barnens åsikter och tankar.

Föräldrarna är ofta spända när de kommer och kan undra över syftet. Barnen kan vara öppna och ganska frispråkiga, men även de kan vara spända över att komma tillbaka till Barnahus. Oftast lättar stämningen efter hand, när både föräldrar och barn får mer information kring syftet och om Barnahus. Det händer att barn under samtalen är öppna med att föräldrarna slagit dem och det finns också föräldrar som tillstår att de gjort sina barn illa. De föräldrar som inte tillstår att de slagit kan ändå vara öppna med att det finns konflikter och problem i familjen som de behöver hjälp med. Andra föräldrar är väldigt frågande, oförstående och ifrågasättande till det som framkommit och det som pågår.

Ett syfte med samtalet är att informera om vad Barnahus är och att visa föräldrarna lokalerna och var barnet varit. Ett annat syfte är att fånga upp behov av krisstöd och behandling. En del av

föräldrarna har ett stort behov av krisstöd. De är chockade och väldigt ledsna över allt som hänt eller vad de misstänks för. Det är inte säkert att föräldrarna kan prata med sin omgivning om att de misstänks för brott mot sitt eget barn. Då blir de väldigt ensamma.

En del föräldrar lägger skuld på barnet och Barnahus personal lägger stort fokus på att betona att barnet varken har något ansvar eller skuld i det som händer. Ofta har föräldrar frågor kring om man verkligen får hämta barn från skola eller förskola utan att föräldrarna vet om det. Polis och socialtjänst har informerat om hur det går till, men frågorna kan ändå finnas kvar och informationen kan behöva upprepas. Frågor kring anmälningsplikt tas också ofta upp av föräldrarna, då de t ex kan känna sig besvikna över att deras barns förskolelärare verkligen kan tro att de slagit sitt barn.

Det är vanligt att föräldrarna har svårt att veta hur de ska prata med sina barn om Barnahus och polisförhåret. Det kan också framkomma att föräldrarna känner sig vilslna och inte vågar sätta gränser, av rädsla att barnen återigen ska berätta för någon att de blivit slagna.

Informationsmötet journalförs inte, eftersom syftet är att informera. Om innehållet i mötet blir mer krisstöd än information, ska det dock journalföras.

Om det under informationsmötet kommer frågor om socialtjänstens handläggning, kan information ges rent allmänt kring hur saker fungerar, men i övrigt hänvisas till utredande socialsekreterare. Ibland överenskommes om att personal från Barnahusteamet kontaktar aktuell socialsekreterare, utifrån något specifikt som behöver framföras.

Föräldrar och barn som varit på informationsträffar är, efter besöket, nästan alltid mycket positiva till att ha kommit och upplevs som lättade.

Återkoppling till Barnahus

På informationsmötet kan Barnahus personal få information om barnets upplevelser av hur det är i familjen och dess reaktioner och upplevelser kring hur det var att hämtas till Barnahus och bli förhört. Synpunkter och upplevelser som är viktiga att hörsamma, för Barnahusteamet vidare till Barnahus

arbetsgrupp så att rutiner kan förbättras.

Personalen uppfattar att de flesta barn tycker att det varit bra på Barnahus. Men det finns också barn som beskriver det som obehagligt att bli hämtade och som upplevt att de inte haft något annat val än att följa med. Äldre tonåringar kan vara kränkta över att de berättat något i förtroende för en annan vuxen, och att det förts vidare till polis och socialtjänst.

Krisstöd och behandling

En mindre andel av barnen/föräldrarna fortsätter att komma till fler krissamtal. Det krisstöd som Barnahus erbjuder har fokus på här och nu. Det handlar om att ge information och att trygga situationen. Barnen får möjlighet att prata om sina reaktioner och känslor. Föräldrarna behöver hjälp för att kunna stötta sina barn och för att hitta tillbaka till vardagsrutiner. Det är också viktigt att ge hopp! Barnahusteamet kan göra en traumabedömning för eventuell fortsatt behandlingskontakt. Barnahus arbetar aktivt med att utveckla metoden för krisstödet.

Informationsmötet är ett bra tillfälle att informera om och erbjuda fortsatt behandling i form av KIBB (Kognitiv Integrerad Behandling vid Barnmisshandel). Behandlingsmetoden KIBB sätter våldet i tydligt fokus. Det kan vara svårt för utredande socialsekreterare att beskriva hur behandlingen går till och vad den är bra för. Personalen på Barnahus som är utbildade i metoden och arbetar med den kan ge en bättre bild.

Barn och föräldrar kan också få fortsatt stöd via socialtjänsten i hemkommunen, utan att Barnahus blandas in. Det är mer sällan som barn kommer till BUP direkt efter Barnahus, det sker oftast när det finns tydliga uppgifter om sexuella övergrepp. Däremot händer det att Barnahus remitterar barn vidare till BUP efter krisstöd, när det finns behov av traumafokuserad behandling.

Om krisstöd eller KIBB föreslås av Barnahusteamet, kontaktas alltid respektive socialtjänst så att det som föreslås samordnas med socialtjänstens tankar och planering.

Stiftelsen Allmänna Barnhusets övriga projekt på området

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har länge arbetat för att barn som utsatts för våld eller övergrepp ska få stöd och behandling. Det gör vi bland annat genom att utbilda i metoden KIBB och genom att driva ett behandlingsprojekt i tre regioner i Sverige.

KIBB

KIBB – en behandlingsmodell för hela familjen vid barnmisshandel

Under 2000-talet ökade kunskapen i Sverige om både omfattning och konsekvenser vid barnmisshandel. Men det saknades en specialiserad form av behandling för barn som blivit fysiskt misshandlade och traumatiserade inom familjen. Vanligtvis erbjöds barn och föräldrar samma insatser som andra familjer med svårigheter. Forskning visade också att fysiskt misshandlade barn ofta aktualiserades vid flera tillfällen hos socialtjänsten (Svedin & Lindell, 2006). Behandlingsforskning har visat att barn behöver professionell hjälp att tala om och bearbeta de specifika händelser de varit med om. Barn som utsätts för fysisk misshandel uppvisar vanligtvis olika symtom från akut stress, posttraumatiskt stressyndrom, ångest och sömnsvårigheter och senare i livet depressioner och aggressionsproblematik (Norman, et al. 2012). Forskare och praktiker fann då en intressant behandlingsmodell CPC-CBT (Combined Parent-Child Cognitive Behavioral Therapy) som prövats i USA.

CPC-CBT har utarbetats av Fil Dr. Melissa Runyon och kollegor vid Cares Institute, New Jersey, USA. Det är en evidensbaserad behandlingsmetod som bygger på forskning från anknytningsteori, inlärningspsykologi, utvecklingspsykologi, humanistisk psykologi och i viss mån psykodynamisk teori. Målgruppen är barn i åldrarna 3–17 år och deras föräldrar och syskon.

I Sverige kom behandlingsmodellen att kallas för KIBB (Kognitiv Integrerad Behandling vid Barnmisshandel). KIBB har nu implementerats i Sverige under 10 år, omkring 1000 familjer har hittills fått del av behandlingen och idag erbjuds KIBB i ett 30-tal kommuner. En pilotstudie och en mer omfattande

forskningsstudie har följt hur modellen fungerat i svensk kontext. Båda studierna har visat på lovade resultat (KIBB slutrapport 2015, Stiftelsen Allmänna Barnhuset).

När en KIBB behandling påbörjas föreligger alltid en anmälan till socialtjänsten och oftast till polisen angående barnmisshandel. Socialtjänsten gör en bedömning om KIBB är en lämplig insats för familjen. För att KIBB ska kunna bedrivas krävs att det finns en berättelse från barnet om misshandel och att föräldern, åtminstone delvis, tillstår misshandeln.

KIBB behandlingen kan ges både som gruppbehandling till flera familjer eller enskilt till varje familj. I Sverige är det vanligast att familjen går enskilt. Familjen träffar en barnbehandlare och en föräldrabehandlare under 16 tillfällen med en veckas intervall. Varje behandlingstillfälle har ett eller flera teman. Behandlingsteman för föräldragrupperna är bland annat effekter av våld, hur våld påverkar barn, föräldrastراتيجier att hantera ilska, aktivt lyssnande och trygghetsplan. Exempel på behandlingsteman för barngrupper är, att uttrycka känslor och reducera ångest, coping för att hantera stress och berätta om upplevelser av våldet. Varje behandlingstillfälle inleds med att hela familjen träffas tillsammans en kort stund, därefter går barnen med barnbehandlaren och föräldrarna är tillsammans med sin behandlare. Varje session avslutas tillsammans. Syftet är att dela med sig av vad man pratat om, göra något trevligt tillsammans samt öva på nya färdigheter och strategier.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Stiftelsen Allmänna Barnhusets projekt för stöd och behandling till våldsutsatta barn

Stiftelsen Allmänna Barnhuset arbetar på olika sätt för att förbättra situationen för våldsutsatta barn. Under 2016–2018 driver Barnhuset ett projekt som bidrar till att barn som utsatts för fysiskt eller sexuellt våld får bättre möjligheter till stöd och rehabilitering. Projektet finansieras bland annat med medel från regeringen. Projektet ingår i Regeringens handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp, 2016–2018 och resultaten publiceras 2019.

Syftet är att utarbeta en modell som bidrar till att barn som utsatts för fysiskt eller sexuellt våld får bättre möjligheter till stöd och rehabilitering. Det förutsätter bra information som når ut till barn och föräldrar. Det behöver finnas en fungerande vårdkedja. Barn med funktionsnedsättning behöver särskilt beaktas. Det är också viktigt att möjligheter till stöd och behandling finns när behovet uppstår. För många uppkommer symtom och behov senare i livet, t ex efter att rättsprocessen avslutats.

Målen med projektet är att:

1. När misstanke om brott utreds får alla barn och föräldrar information om symtom som kan uppstå och när det är dags att söka stöd, både akut och i senare skede. De får också information om vad stöd och behandling innebär och kan förväntas ge samt om vilka stöd- och behandlingsalternativ som finns att tillgå.
2. Alla utsatta barn erbjuds individuell bedömning av behovet av stöd och rehabilitering.
3. Alla som bedömts ha behov erbjuds stöd och behandling.

4. Bedömningar, stödåtgärder och behandlingsmetoder som används bygger på evidensbaserad praktik.

Landsting, kommuner och Barnahus i tre regioner (Jönköpings län, Gävleborgs län och Mellersta Skåne) satsar på ett gemensamt intensivt förbättringsarbete under 2017 och 2018. De rekryterar lokala samordnare som till 50 % finansieras av projektet. Dessa driver projektet i samarbete med Stiftelsen Allmänna Barnhusets projektledare och experter samt forskare från Barnafriid, nationellt kompetenscentrum för kunskap om våld och andra övergrepp mot barn.

Först kartläggs målgruppens tillgång till stöd och vård i de tre områdena. Varje region utser en lokal styrgrupp där ansvariga för alla inblandade verksamheter ingår. Utifrån kartläggningen sätter styrgruppen upp nåbara konkreta delmål i strävan mot de fyra övergripande målen ovan.

Under 2017 och 2018 genomförs lokalt skraddarsydd förbättringsaktiviteter med utvärderingar samt framtagande av nya delmål och nya aktiviteter. Kunskapsspridning och lärandeseminarier arrangeras efter de behov som identifieras. Arbetsmodeller prövas, dokumenteras och utvärderas. Barnafriid bistår med kunskapsunderlag och utvärdering, Stiftelsen Allmänna Barnhuset med styrning, samordning och expertstöd.

De strukturer och modeller som prövas i projektet utformas för att fungera även efter projekttiden och dokumenteras på ett sätt som gör det möjligt för andra att organisera sitt arbete på samma sätt.

EXEMPEL 1

Mamma Anna och pappa Peter. Barnen Lisa 7 år och Teo 10 år. Bägge föräldrarna är misstänkta för misshandel av Teo.

Skolan anmäler oro för Teo till socialtjänsten. Han har agerat ut på skolan och läraren ville skicka hem en lapp. Teo bryter ihop och börjar gråta. Han berättar att om han inte sköter sig i skolan får han stryk. Både mamma och pappa slår. Teo berättar att de drar i örat, slår på baken och har låst in honom. Han är rädd att gå hem.

Föräldrarna Anna och Peter kommer till informationsmötet. Polisen har redan ringt upp dem och berättat att Teo varit på Barnahus och blivit förhörd. Först får de veta vad som hänt under dagen och vad som kommer hända härnäst med socialtjänstens utredning. Föräldrarna är skakade och obekväma. Pappa Peter är arg över att Teo hämtats till Barnahus utan att de vetat om det. Han tycker att läraren borde ha ringt till dem istället. Mamma Anna gråter. Bägge föräldrarna säger att de aldrig slagit Teo. Men de berättar att både Teo och hans lillasyster är rätt besvärliga och att det måste till en ändring. Socialsekreteraren tar det de säger på allvar och berättar att det finns hjälp att få när föräldrar har svårt att hantera barn, men att det kommer sen. Först pratar de om vad som händer ikväll. Anna och Peter har inget emot hembesöket samma kväll.

När behandlarna kommer hem till familjen bjuds de in. Det är en vanlig lägenhet i ett förortsområde. Peter öppnar och barnen står i hallen. De är förberedda på att behandlarna ska komma. Alla sätter sig i köket och behandlarna berättar att de kommit för att Teo varit hos polisen och att föräldrabehandlaren redan träffat mamma och pappa. Barnen lyssnar. När behandlarna säger att många barn har dåligt samvete för att de berättat om vad som hänt hemma nickar Teo. Teo börjar fylla i och berätta vad som hänt under dagen. Lisa börjar lägga sig i när behandlarna berät-

tar om vad våld är - Det har ni ju gjort med mig! Föräldrarna är rätt tysta. Efter en stund kryper Teo upp i mammas knä och får en kram. Innan behandlarna går visar barnen sina rum och sina saker. Alla följer med till dörren, vinkar och säger hejdå. De har bestämt att de ska träffa behandlarna igen om några dagar.

Vid informationsmötet träffas först hela familjen tillsammans. Sedan delar barnen och föräldrarna upp sig var för sig tillsammans med behandlarna. De träffas totalt sex gånger.

De första samtalen är mamma Anna och pappa Peter rätt upptagna av ilska mot skolan, polisen och myndigheter. De är också frustrerade över att Teo ställt till med allt det här genom att berätta sånt som inte är sant. Så småningom går det att komma in på barnens upplevelser. Anna börjar förstå att de faktiskt har ett problem i familjen, och de börjar undra över varför Teo är rädd för dem. Föräldrarna vill inte säga att de gjort något olagligt, men att de kanske har skrämt barnen genom att vara hårdhänta och att de behöver hitta ett nytt sätt.

Teo och Lisa berättar redan vid första samtalet om att föräldrarna gjort dem illa. Teo berättar också att mamma och pappa inte har varit arga hemma för att han har berättat. Teo säger att de slog förut, inte nu. Lisa håller med, men hon kan berätta om många gånger när de har gjort henne illa. De följande gångerna får barnen enskilda samtal. Bägge barnen vill gärna berätta för mamma och pappa vad de har pratat om, och visa sina teckningar.

Vid det sista samtalet träffas hela familjen tillsammans igen. Anna och Peter har gått med på att lyssna på vad barnen har att säga utan att säga emot. Även om de inte är överens om vad som hänt, är de överens om att ingen får slåss hemma mer. Efter samtalet är Teo och Lisa glada och spralliga, föräldrarna ser ledsna ut. ■

EXEMPEL 2

**Mamma Isabel, pappa Anders och styvpappa Hampus. Elsa 1 år, Tom 4 år och Alice 6 år.
Mamma är misstänkt för misshandel av de två äldsta barnen.**

Förskolan ringer socialtjänsten och gör en anmälan om att sexåriga Alice och fyraåriga Tom berättat att de blir slagna hemma. Barnen kom till förskolan och var ledsna. Personalen hade frågat barnen vad som var fatt eftersom de var rödgråtna. Barnen berättar att mamma hade blivit jättearg för att barnen inte skyndade sig när de skulle gå till förskolan. Alice hade fått en örfil och mamma hade knuffat och dragit Tom hårt i armen. Barnen grät när de berättade om händelsen för förskolepersonalen. Ettåriga Elsa går på en annan avdelning men personalen frågar Alice och Tom om Elsa också blivit slagen. Barnen säger att mamma inte gjorde något på Elsa men att hon såg vad som hände.

Mamma, styvpappa och pappa kommer till informationsmötet. Styvpappa följde med till mötet som stöd för Isabel vilket var okej för pappa Anders. Först får de information om vad som hänt under dagen och vad som ska hända härnäst. Isabel berättar att polisen ringt henne och Anders om att barnen har varit på förhör på Barnahus. Mamma Isabel är ledsen och pappa Anders sitter tyst och ser sammanbiten ut. Isabel säger att mornarna är stressiga och sista tiden har hon inte klarat av situationen. Hon säger att hon skrikit till barnen och kanske tagit i för hårt. Hampus försöker trösta och lugna Isabel. Pappa Anders säger att barnen har klagat på att mamma skäller ofta. Behandlaren påtalar att Isabel får vara ledsen och att det finns hjälp att få men nu behöver de fokusera på att göra det så bra som möjligt för barnen. De kommer överens om att Alice och Tom ska hem till pappa Anders efter förskolan. Isabel får en tid hos föräldrabehandlaren nästkommande dag för krissamtal och information angående fortsatta barnsamtal. Behandlaren berättar hur hembesöket går till och vad som förväntas av Anders.

När behandlarna ringer på radhusdörren hemma hos pappan och barnen kommer sexåriga Alice och öppnar och fyraåriga Tom står precis bakom. Pappan har berättat att de ska komma. Alice ser allvarsam ut och Tom visar sin polisbil. Pappa Anders bjuder in behandlarna i vardagsrummet. De sätter sig ner, barnbehandlaren sätter sig

på golvet varpå Tom sätter sig bredvid. Alice sitter med pappa i soffan. Behandlarna berättar vad som hänt under dagen och varför de är hos pappa och inte hos mamma. Behandlarna hjälper barnen att berätta hur det var på Barnahus och säger att de varit modiga. Tom blir stolt och säger själv att han varit duktig. Alice kramar pappas hand och frågar behandlarna om de varit hos mamma också. Behandlarna berättar att de träffat mamman men inte hemma hos henne. Behandlarna säger också att de ska träffa mamman i morgon igen. Dessutom hälsade mamman till barnen att hon inte var arg. Behandlarna berättar även att de ska träffa mamma och Hampus tillsammans med dem innan de ska åka hem till mamma igen. Det blir en annan dag.

Alice ser fortsatt bekymrad ut och behandlarna ber pappan att ge båda barnen extra uppmärksamhet och kramar. Behandlarna berättar att de ska ses igen. Behandlarna säger hejdå och går.

Efter några dagar är det dags för Alice och Tom att åka hem till mamma, styvpappa Hampus och lillasyster Elsa. Innan detta sker har föräldrabehandlaren träffat mamma och Hampus. Behandlaren har förberett mamma på mötet genom att tala om barns upplevelser och känslor. Mamma Isabel säger att hon förstår att barnen varit ledsna och rädda och att hon vill säga förlåt till dem. På hembesöket hos mamma med barnen säger mamma förlåt till Alice och Tom inför behandlarna.

Alla familjemedlemmar är med när informationsmötet angående barnsamtalen sker. Behandlaren berättar för barnen hur det går till. Man pratar om våld och hur det känns men att man också bland annat ritar, läser böcker och får fika.

Behandlaren gör upp att mamma och pappa kommer varannan gång med barnen. Samtalen med föräldrarna fortsätter med fokus på barnens upplevelse. Mamma är ledsen och skuldbelägger sig själv. Pappa är bekymrad över att han inte tog barnens signaler på allvar. Barnen berättar var och för sig hur arg mamma blir när hon slår men båda barnen berättar också om mammas snälla sidor. Hon är inte alltid arg. Efter sex samtal vill barnen visa mamma och pappa sitt arbete och vad de pratat om. De vill att Hampus också ska höra. Behandlaren bestämmer att ha återgivning med pappa för sig och mamma samt Hampus för sig.

Mamma Isabel och styvpappa Hampus ber om att få fortsatt stöd i form av familjebehandling. ■

EXEMPEL 3

Mamma Yasmin, pappa Muhammed, barnen Noor 4 år, Ali 6 år, Muhammed 8 år. Pappa är misstänkt för misshandel av mamma och de tre barnen.

Mamma Yasmin anmäler till polisen att hon blivit misshandlad av sin före detta man. Hon berättar också att han slagit alla deras tre gemensamma barn. Barnen bor varannan helg hos pappa. Efter senaste vistelsen berättade sexåriga Ali för mamma att pappa slår dem alla tre. Han berättade att pappa slår med skohorn på benen när de bråkar och inte lyssnar på honom. Han säger elaka saker om mamma och fula ord hela tiden. Polisen skickar orosanmälan till socialtjänsten och hör alla tre barn. Efter barnförhören anhålls pappa.

På informationsmötet berättar mamman att hon följde med barnen när de var på förhör. Hon får information om de olika utredningarna och vad som kommer att ske framåt. Hon vet att pappan är anhållen då polisen ringt henne, men hon är rädd för vad som ska hända då han släpps. Hon säger att hon vill bo hemma och hon berättar att hon tar hjälp av sin familj.

Pappan släpps efter två dygn och blir kallad direkt till socialtjänsten. Han får information om att en utredning är inledd av socialtjänsten. Socialtjänsten berättar att de träffat barnen vid ett hembesök samma dag som de förhöordes och de undrar om de får träffa barnen i samtal. Pappa är mycket upprörd och förnekar all form av våld både mot mamma och mot barn. Han hävdar att detta är ett led i att mamma vill ha egen vårdnad. Han godkänner att barnen får gå i samtal men vill inte ha någon egen kontakt. Socialsekreteraren rekommenderar att pappan i nuläget inte tar kontakt med barnen.

När behandlarna kommer hem till mamma och barn möts de av tre ängsliga barn och en orolig mamma. Behandlarna bjuds in i lägenheten som delvis är vandaliserad, med bland annat stora hål i dörrarna. I köket sitter två systrar till Yasmin och alla samlas vid bordet. Behandlarna frågar om de får tala fritt, Yasmin samtycker och säger att de vet redan allt. Eftersom mamman var med barnen till Barnhuset så fokuserar de på att bekräfta och trygga barnen. De är spända och Ali berättar hur otäckt det är när pappa slår, Noor nickar medan Muhammed sitter tyst. Behandlarna berättar att pappa är hos polisen och ska sova där, barnen säger att mamma redan har berättat det. Behandlarna berättar också att barnen kan

få komma och prata om hur det varit för var och en av dem. Efter ungefär en halvtimme börjar barnen slappna av och busa med varandra. Behandlarna fortsätter att tala med mamma Yasmin och hennes systrar. De poängterar igen att barnen behöver extra omsorg och att även Yasmin behöver extra stöd och hjälp i att skydda barnen när pappa blir släppt och att de kan kontakta både socialjour och polis om de blir oroliga. Behandlarna bokar tid med mamma och barn att ses så fort som möjligt. Behandlarna samlar alla igen och stämningen är nu mer avslappnad än när de kom. De vinkar hejdå!

Mamma och barnen kommer på avtalad tid för barn och föräldrasamtal. Behandlarna berättar för barnen att pappa säger att de får ha samtal. Barnen delas upp omgående och två barn får vänta i väntrummet. Vid föräldrasamtalen berättar Yasmin om mycket våld både mot sig själv och mot barnen. Hon gråter och berättar att hon försökt gå emellan när Muhammed slagit barnen men att hon inte lyckats skydda dem. Behandlaren lyssnar och förmedlar kontakt till Kvinnofridsmottagningen så att Yasmin kan få stöd för sin egen del. Fortsatta samtal handlar om föräldrarollen, hur Yasmin behöver stötta sina barn och hur hon ska orka med att finnas till hands för dem.

Noor berättar spontant om att pappa gjort henne illa. Han har knuffat och slagit med skohorn på bakken. Hon berättar om många händelser.

Ali berättar även han om hur pappa slagit och att det hände nästan varje gång de träffade honom. Ali berättar om en händelse som ger ny information. Pappa har slagit honom och storebror Muhammed med bälte. Ali hade röda ränder på rumpan. Behandlaren säger att de måste berätta om bältet för socialsekreteraren. Ali har inget emot det.

Muhammed säger först att han inte blivit slagen. Han vill inte prata om pappa. Det tar några gånger innan Muhammed berättar. Han berättar då om de många hot som alltid var hemma hos pappa. Slog han inte så stod han och hotade genom att slå skohornet i sin egen hand. Muhammed är slutet och blandar ihop många händelser. Skolan larmar om att han är tyst och avskärmad i skolan. Behandlaren vidarebefordrar denna information och rekommenderar kontakt med BUP för Muhammed och Ali. Alla tre barnen har sett mamma bli misshandlad och kommer att få fortsatt stöd via socialtjänsten. Inget av barnen vill visa eller återge för mamma eller pappa vad de arbetat med. ■

Litteratur:

Brottsförebyggande rådet. (2015). *Anmälda brott. Slutlig statistik för 2014.*

Diesen, C. (2003). *Barnet i vuxnas rättssystem: en jämförande studie i nio europeiska länder om barnet i rättsprocessen vid misstanke om sexuella övergrepp: deltagande länder: Danmark, Finland, Grekland, Island, Italien, Rumänien, Spanien, Sverige och Tyskland.* Rädda Barnen.

Gustafsson, K. (2014). *Uppföljning av stöd- och behandlingsinsatser till barn och föräldrar som varit aktuella på Barnhus Gävleborg "Vad hände med barnen?"* FoU rapport 2014:4. FoU Välfärd, Region Gävleborg.

Jansson, S., Jernbro, C. & Långberg, B. (2011). *Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige.* Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Karlstad universitet.

Jernbro, C., Otterman, G. Tindberg, Y., Lucas, S. & Jansson, S. (2015). Disclosure of maltreatment and perceived adult support among Swedish adolescents. I Jernbro, C. (2016). *Barnmisshandel ur barn och ungas perspektiv. Omfattning, hälsa, avslöjande och stöd.* Karlstads universitet.

Landberg, Å. & Svedin, C.G.(2013). *Inuti ett Barnhus.* En kvalitetsgranskning av 23 svenska verksamheter. Rädda Barnen.

Lindell, C. & Svedin, C.G. (2016). Social Services Provided for Physically Abused Children: A Four-Year Follow-Up Study in Sweden. *Child and Adolescent Social Work Journal, Vol. 23, Nos. 5–6, December 2006.*

Norman, R.E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J. Vos, T. (2012). Pilot evaluation of outcomes of Combined Parent Child Cognitive Behavioral Group Therapy for Families at Risk for Child Physical Abuse. *Cognitive and Behavioral Practice, 16,* 1010-118.

Rikspolisstyrelsen. (2009). *Delredovisning av regeringsuppdrag avseende gemensamma nationella riktlinjer kring barn som misstänks vara utsatta för brott och kriterier för landets Barnhus.*

Rädda Barnen. (2016). *Brott mot barn. Om hur våldsutsatta barn drabbas när förundersökningen drar ut på tiden.*

Socialstyrelsen. (2012). *Brottsoffer och deras närstående. Socialtjänstens ansvar för att ge stöd och hjälp.*

Stiftelsen Allmänna Barnhuset. KIBB projektet. Kognitiv integrerad behandling vid barnmisshandel 203-2015.

Svedin, C.G., Priebe, G., Wadsby, M., Jonsson, L. & Fredlund, C. (2015). *Unga, sex och internet i en föränderlig värld.* Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Linköpings universitet, Lunds universitet.

Den arbetsmodell med hembesök efter barnförhör som du nu håller i din hand är en modell för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel.

När barn misstänks vara utsatta för våld eller övergrepp inom familjen är de beroende av att andra vuxna uppmärksammar och skyddar dem. Om samhället griper in och hör ett barn om brott som föräldrarna misstänks för är det ett stort ingrepp i familjen och det för med sig ett ansvar. Den här skriften är tänkt att inspirera till att förbättra omhändertagandet av och informationen till de barn som utreds på grund av misstankar om att de har varit utsatta för barnmisshandel.

Arbetsmodellen med hembesök efter barnförhör har ett tydligt rättighetsperspektiv. Samhället har ett ansvar att skydda barn från all form av fysiskt och psykiskt våld enligt Barnkonventionen. Alla barn, inklusive de barn som är brottsoffer, har rätt att bli bemötta utifrån barnets bästa och de har rätt att komma till tals och att få information. Genom att arbeta med modellen uppnås flera mål och rättigheter enligt Barnkonventionen:

- barn får information om rätten att skyddas mot våld.
- föräldrar får information om hur negativt våld mot barn är och om alternativa uppfostringsmetoder.
- föräldrar och barn får information om möjligheten till stöd och behandling och kan vid behov slussas vidare till lämpliga stöd- eller behandlingsinsatser.
- barn får komma till tals. De får utrymme att beskriva sin upplevelse av situationen, ställa frågor och säga sin mening.
- de barn och som har behov av mer stöd eller behandling uppmärksammas och kan slussas vidare direkt.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse med uppdrag att stödja metod- och kunskapsutveckling med syfte att stärka barn och ungdomar i socialt utsatta situationer. Vårt arbete utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) och fokuserar på att öka kompetensen hos professionella som möter barn genom att utveckla och sprida kunskap från forskning och praktik. Vi ger bland annat anslag till barn och ungdomsforskning, driver egna utvecklingsprojekt, anordnar konferenser och seminarier samt ger ut böcker i aktuella frågor. Läs mer om oss på www.allmannabarnhuset.se

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset